

"HARTIMI I SFIDAVE TË EKONOMISË RRETHORE DHE PENGESAVE PËR ZBATIMIN E SAJ"

Materiali për dorëzim numër : D 2.1

CIRCULAR
ALBANIA
TOURISM

Co-funded by the
European Union

EDITORIAL

Përfituesi Kryesor: : EURAKOM

Autorët: AULEDA – Agjencia për Zhvillimin Ekonomik Lokal

Kontribuesit:

"Komentet dhe kontributet e mundësuar nga: ". EURAKOM, DomSpain, ITKAM, Shkolla Profesionale Elbasan, Shkolla Profesionale Antoni Athanas, Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë Tiranë, AULEDA, QFFP Vlorë

Data e publikimit: [05/2025]

EURAKOM, 2025

Riprodhimi për përdorim jo-komercial është i lejuar, me kusht që të bëhet njohja e burimit.

"Ky dokument © **2025** nga Circular Tourism Albania është i licencuar sipas Licencës Ndërkombëtare. Attribution-ShareAlike 4.0

Financuar nga Bashkimi Europian. Megjithatë, mendimet dhe pikëpamjet e shprehura janë ato të autorit/autorëve dhe nuk reflektojnë domosdoshmërisht ato të Bashkimit Europian apo të Agjencisë Ekzekutive të Edukimit dhe Kulturës të Bashkimit Europian (EACEA). As Bashkimi Europian dhe as EACEA nuk mund të mbajnë përgjegjësi për to.

TABELA E PËRMBAJTJES

1. Hyrje

- 1.1 Përshkrimi i Sfondit
- 1.2 Kufizimet e Studimit
- 1.3 Objektivat Specifikë të Studimit

2. Metodologjia

3. Ekonomia Qarkulluese - Rishikimi i Literaturës

- 3.1 Përmbledhje e Ekonomisë Qarkulluese
- 3.2 Analiza SWOT e Zhvillimit të Turizmit dhe Përmirësimit të Imazhit të Shqipërisë
- 3.3 Sfidat Kryesore të Ekonomisë Qarkulluese në Sektorin e Turizmit në Shqipëri
- 3.4 Vlerësimi i Barrierave
- 3.5 Mundësitë për Ekonominë Qarkulluese në Turizëm

4. Gjetjet nga Pyetësorët

- 4.1 Përmbledhje
- 4.2 Informacioni i Mbledhur nga Pyetëtori për Mësuesit e Shkollave VET
- 4.3 Informacioni i Mbledhur nga Pyetëtori i Përgjithshëm

5. Përfundimet dhe Rekomandimet

6. Referencat

7. Anekset

8. Partnerët

.1. HYRJE

Co-funded by the
European Union

HYRJE

Sot, Shqipëria po përballet me sfida të ndryshimeve klimatike si çdo vend tjetër evropian dhe po përpiqet të adresojë të gjitha problemet përkatëse në një mënyrë të drejtë dhe proaktive, veçanërisht në lidhje me menaxhimin e qëndrueshëm të mbetjeve, ripërdorimin dhe riciklimin e materialeve, ndryshimin e kulturës dhe sjelljes së konsumatorëve duke e orientuar atë drejt riparimit dhe ripërdorimit, etj. Këto iniciativa kanë një ndikim të konsiderueshëm në përmbushjen e standardeve për integrimin e Shqipërisë në Bashkimin Evropian.

Strategjia për zhvillimin e biznesit parashikon mbështetje teknike dhe financiare për ndryshimin e modelit të biznesit duke e orientuar atë drejt ekonomisë qarkulluese, jo vetëm për të ulur kostot, por sidomos për ta bërë atë konkurrues në një treg më të gjerë. Iniciativat financiare shqiptare për bizneset ekologjike, që janë efektive nga pikëpamja energjetike, si dhe nga ana organizative dhe procedurale, janë tani fjalët kryesore të programeve të ofruara nga institucionet financiare në nivel kombëtar. Rritja e konkurrueshmërisë, promovimi i rritjes së drejtë dhe të barabartë, dekarbonizimi i ekonomisë dhe mbrojtja e mjedisit janë përparësitë kryesore të politikave kombëtare të Shqipërisë.

Në Strategjinë e Zhvillimit Kombëtar dhe Integrit 2022-2030, angazhimi i Shqipërisë për zhvillimin e qëndrueshëm varet nga kalimi nga një sistem tradicional dhe i zhvilluar i biznesit dhe sektorit privat në një model të ri biznesi të bazuar në parimet e ekonomisë qarkulluese, në përputhje të plotë me Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Organizatës së Kombeve të Bashkuara, SDG 2020-2030.

Njëkohësisht, rruga e Shqipërisë drejt zhvillimit të qëndrueshëm dhe integritit në BE kërkon një qasje të integruar për menaxhimin e mbetjeve, që është një fokus kyç i Planit Kombëtar të Shqipërisë për të arritur standardet e BE-së dhe për të përmbushur angazhimet e saj për klimën dhe mjedisin.

Ndërkohë që Shqipëria ende nuk ka krijuar një kuadër të plotë për mbrojtjen e mjedisit që shkon përtej zbutjes së ndryshimeve klimatike, Strategjia Kombëtare për Ndryshimet Klimatike (2020-2030) përqendrohet në forcimin e kapaciteteve institucionale për reduktimin e emetimeve të gazrave serrë (GHG), duke u përshtatur me kuadrin e klimës të BE-së dhe objektivat e Marrëveshjes së Parisit.

Vëmendja ndaj mjedisit dhe orientimi drejt ekonomisë rrethore janë marrë parasysh në mënyrë analitike në politikat e qeverisë për zhvillimin e industrisë. Në Strategjinë Kombëtare për Zhvillimin e Biznesit 2021-2027, vëmendje e veçantë i është dhënë promovimit të investimeve të gjelbra me respekt për mjedisin, ndryshimeve në zinxhirin e furnizimit të lëndëve të para, duke e orientuar atë më shumë drejt produkteve dhe shërbimeve që qarkullojnë dhe forcimit të eco-inovacionit në sektorët kyç të zhvillimit ekonomik.

Institucionet kyçe në Shqipëri e kanë pranuar rëndësinë e kalimit në një model rrethor për arritjen e objektivave kombëtare dhe rajonale të zhvillimit. Ministria e Turizmit dhe Mjedisit ka institucionalizuar qasjen e saj për ekonominë rrethore përmes krijimit të Drejtorisë për Ekonominë Rrethore. Natyrisht, kalimi në ekonomi rrethore kërkon një angazhim të gjithë qeverisë për formulimin dhe zbatimin e politikave të ekonomisë rrethore.

1.1 PËRMbledhje

Projekti *CIRCULAR TOURISM* ka si qëllim promovimin e praktikave të qëndrueshme dhe avancimin drejt një ekonomie qarkulluese në sektorët e mikpritjes dhe turizmit në Shqipëri. Qëllimi kryesor i kësaj metodologjie është identifikimi dhe hartimi i mundësive kryesore, sfidave dhe pengesave në zbatimin e parimeve të ekonomisë qarkulluese në ekosistemin e turizmit të vendit. Ky do të shërbejë si një hap i parë në përshtatjen e kurrikulave të arsimit dhe trajnimet profesionale (VET), operacioneve të bizneseve të turizmit dhe politikave rajonale me praktikën e turizmit të qëndrueshëm, të gjelbra dhe qarkulluese.

Për Hartimin e Sfidave dhe Pengesave të Ekonomisë Qarkulluese dhe Zbatimin e saj brenda kuadrit të projektit *CIRCULAR TOURISM*, një metodologji e strukturuar mund të ndihmojë në identifikimin e pengesave, sfidave dhe mundësive kryesore brenda sektorit të mikpritjes dhe turizmit në Shqipëri, ndërkohë që lëvizim drejt një ekonomie qarkulluese.

Qëllimi kryesor i kësaj metode është të ndihmojë në mbledhjen dhe studimin e të dhënave në një mënyrë të rregullt që do të ofrojë një kuptim të plotë dhe të thjeshtë të problemeve dhe pengesave për krijimin e një ekonomie qarkulluese në fushën e turizmit në Shqipëri. Kjo metodë është e paraqitur në:

Identifikimi i palëve të interesuara: Qëllimi është të kuptohet qasja e palëve të interesuara kyçe, siç janë SME-të e turizmit, lektorët e VET, profesionistët e turizmit dhe politikanët.

1.1 PËRMBLEDHJE

Analizimi i barrierave ekzistuese: Qëllimi është të identifikohen barrierat kryesore ekonomike, arsimore, teknike, kulturore dhe ato të politikës që pengojnë kalimin në një ekonomi qarkulluese.

Sigurimi i një baze për ndërhyrjet e ardhshme: Qëllimi është për të ndihmuar në krijimin e veprimeve të synuara, trajnimeve dhe iniciativave për ndihmën e kapacitetit që do të mbushin hendekun mes njohurive ekzistuese dhe praktikave të nevojshme të qëndrueshmërisë dhe ekonomisë qarkulluese në sektorin e turizmit.

Mbështetje për objektivat afatgjata: Krijimi i një udhërrëfyese për integrimin e vazhdueshëm të parimeve të ekonomisë qarkulluese në sektorin e turizmit në Shqipëri, me qëllim mbështetje për qëllimet e qëndrueshmërisë në të ardhmen dhe rritjen e tërheqjes së Shqipërisë si një destinacion turistik i gjelbër.

Duke hartuar këto barrierë, projekti do të sigurojë që ndërhyrjet të jenë të lidhura me sfidat specifike të hasura nga palët e interesuara dhe mund të ofrojnë zgjidhje të prekshme që do të nxisin një ndryshim të qëndrueshëm dhe afatgjatë.

1.2 KUFIZIMET E STUDIMIT

Një nga sfidat kryesore është natyra e kufizuar e të dhënave të besueshme dhe të përditësuara në lidhje me funksionimin e ekonomisë qarkulluese në sektorin e turizmit në Shqipëri. Dominimi i informacionit të disponueshëm është ose anekdotal ose i fragmentuar, gjë që pengon analizat e plota krahasuese dhe ato të trendeve.

Një kufizim tjetër është ndërgjegjësimi ose kuptimi relativisht i ulët i principeve të ekonomisë qarkulluese nga grupet kyçe të interesit, si bizneset e vogla dhe të mesme (SMEs), edukatorët dhe autoritetet lokale. Angazhimi i grupeve të interesit ndryshonte në nivel, dhe ndonjëherë ishte i kufizuar për shkak të pasigurisë ose mungesës së kohës për të marrë pjesë. Për më tepër, nuk ka studime lokale ose projekte pilot të lidhura me turizmin qarkullues, gjë që kufizon mundësitë për të treguar krahasime ose për të verifikuar gjetjet.

Në fund, natyra e rregullatorit dhe politikave në Shqipëri është në vazhdim dhe dinamike, dhe disa nga rekomandimet ose barrierat e identifikuar mund të ndryshojnë ose të evoluojnë, duke kërkuar një shqyrtim dhe përshtatje të mëtejshme përtej fokusit të këtij studimi të parë.

1.3 OBJEKTIVAT SPECIFIKE TË STUDIMIT

Obj. 1. Vlerësimi i ndërgjegjësimit dhe njohurive të grupeve të interesit për parimet e ekonomisë qarkulluese

Qëllimi është të shqyrtohet deri në çfarë niveli grupet e interesit janë të vetëdijshme dhe e perceptojnë ekonominë qarkulluese në turizëm dhe në ekosistemin turistik. Grupe kryesore të interesit përfshijnë edukatorët e shkollave VET, studentët, menaxherët e SME-ve (bizneset e vogla dhe të mesme), profesionistët e industrisë së turizmit dhe autoritetet lokale, ndër të tjera. Vlerësimi i gatishmërisë së grupeve të interesit është i nevojshëm për të zhvilluar programe trajnimi dhe ndërhyrje që janë targetuar në mënyrë të përshtatshme sipas kuptimit të aftësive aktuale dhe nevojave për mësim.

Obj. 2. Analizimi i sfidave dhe barrierave për parimet e ekonomisë qarkulluese në turizëm

Qëllimi është të identifikohen sfidat kryesore që pengojnë ose kufizojnë praktikën e ekonomisë qarkulluese në turizëm në Shqipëri. Sfidat mund të përfshijnë mungesën e inkurajimeve rregullatore, mungesën e mundësive financiare, mungesën e aksesit në teknologji të qëndrueshme, nivele të ulëta të kapacitetit të digjitalizimit, mungesën e aftësive ose rezistencën kulturore ndaj ndryshimeve. Të jesh i vetëdijshëm për këto sfida ose barrierat do të ndihmojë në zhvillimin e zgjidhjeve më të mira përmes politikave dhe praktikave.

1.3 OBJEKTIVAT SPECIFIKE TË STUDIMIT

Obj. 3: Vlerësimi i përputhshmërisë së kurikulave VET me kompetencat për ekonominë qarkulluese

Një nga boshllëqet kryesore në sistemin ekzistues është shkëputja midis edukatës në turizëm dhe nevojave reale të tregut të punës në lidhje me qëndrueshmërinë dhe aftësitë e gjelbra. Ky objektiv ka për qëllim vlerësimin e kurikulave të VET për përfshirjen e përmbajtjeve relevante mbi parimet e ekonomisë qarkulluese, menaxhimin e turizmit të qëndrueshëm dhe praktikatat e përgjegjshme mjedisore të biznesit.

Obj. 4: Vlerësimi i bashkëpunimit arsim-biznes dhe boshllëqeve të kapacitetit

Kalimi i suksesshëm në turizmin qarkullues varet shumë nga bashkëpunimi midis institucioneve arsimore dhe sektorit privat. Qëllimi i këtij objektiivi është të vlerësohet në çfarë mase mund të realizohet bashkëpunimi midis shkollave VET dhe SME-ve, përmes mundësive për praktikë, shkëmbim stafesh, partneritete projektsh dhe input nga përfaqësuesit e industrisë në kurikula. Gjithashtu, ky objektiv synon të shqyrtojë boshllëqet e kapacitetit nga të dyja palët, për shembull, trajnimin e mësuesve, mentorimin për SME-të dhe mbështetje për fillimin e bizneseve për qëndrueshmërinë.

Obj. 5: Mundësitë për Ekonominë Qarkulluese në Turizëm

Ky objektiv ka të bëjë me angazhimin për të treguar mundësitë konkrete për kalimin në një ekonomi qarkulluese brenda sektorit të turizmit dhe mikpritjes në Shqipëri. Studimi diskuton sfidat dhe barrierat, por gjithashtu kërkon të identifikojë vendet ku mund të ndodhin ndryshime pozitive. Kjo do të thotë të zbulohet se si sektori i turizmit dhe mikpritjes mund të kalojnë nga modelet ekonomike lineare në disa modele ekonomike qarkulluese përmes inovacionit, bashkëpunimit dhe investimeve.

.2.

METODOLOGJIA.

Co-funded by the
European Union

2.1 DIZAJNI I KËRKIMIT

Metodologjia e studimit është hartuar duke pasur parasysh qëllimin kryesor të studimit, atë për të kuptuar situatën aktuale, sfidat dhe nevojat e ardhshme të shkollave të arsimit dhe trajnimit profesional (VET), si dhe bizneset e sektorit të turizmit dhe kontributin e tyre në zhvillimin e ekonomisë qarkulluese.

Për të shqyrtuar sfidat dhe mundësitë e zbatimit të principeve të ekonomisë qarkulluese (EQ) në sektorin e turizmit në Shqipëri, ky studim përdor një dizajn kërkimor me metoda të përziera. Duke përdorur si metoda cilësore ashtu edhe ato sasiore, krijohet një kuptim më i plotë i praktikave aktuale, ndërgjegjësimit të palëve të interesuara dhe boshllëqeve sistemike. Përdoret një qasje kërkimore eksploruese dhe përshkruuese për të analizuar infrastrukturën dhe praktikën e sjelljes së palëve të interesuara në turizëm. Kërkimi përfshin disa rajone gjeografike, duke përfshirë ato bregdetare (p.sh., Vlora), rurale (p.sh., Shkodra) dhe të trashëgimisë kulturore (p.sh., Gjirokastra) për të kapur një gamë të gjerë sfidash mjedisore të rëndësishme për turizmin.

2.2 Mbledhja e Të dhënave

Faza e mbledhjes së të dhënave të këtij studimi kishte për qëllim të ofronte një kuptim të thellë të barrierave dhe mundësive për implementimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese (EQ) në turizmin shqiptar, veçanërisht në lidhje me arsimin dhe trajnimin profesional (VET). Për ta realizuar këtë, kërkimi përdori një metodologji cilësore, me burime të shumta, e cila përfshinte një rishikim literature, kërkim nëpërmjet dokumenteve dhe intervista gjysmë të strukturuar me palët e interesuara relevante.

2.2.1. Rishikimi i Literaturës

Rishikimi i literaturës shërbeu si bazë për përkufizimin e kornizave teorike, praktikave më të mira dhe rekomandimeve politike të lidhura me implementimin e ekonomive qarkulluese në turizëm. U rishikuan artikuj akademikë, raporte politike dhe raporte institucionale nga institucione të tilla si Komisioni Europian, Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin (UNEP) dhe OECD, me qëllim që të:

- Eksploronin modelet globale dhe rajonale të turizmit qarkullues,
- Kuptonin si është integruar ekonomia qarkulluese në sistemet lokale ose rajonale të arsimit dhe trajnimit, dhe
- Identifikonin sfidat e qëndrueshmërisë të lidhura me destinacionet e turizmit në zhvillim.

Rishikimi i literaturës shërbeu gjithashtu për krijimin e pyetjeve të intervistave dhe për kornizën e përgjithshme analitike.

2.2.2 Kërkim dokumentar

Desk Research u krye për të mbledhur burime dytësore të cilat ishin të disponueshme publikisht, nga strategjitë kombëtare, dokumentacioni i qeverisë vendore, raportet e OJQ-ve dhe planet e zhvillimit të turizmit. Qëllimi i këtij kërkimi dokumentar ishte të ofronte një kontekst për gjendjen aktuale të qëndrueshmërisë dhe praktikave të ekonomisë qarkulluese në turizëm në Shqipëri, duke mbuluar sidomos:

- Strategjitë kombëtare të menaxhimit të mbetjeve dhe legjislacionin në lidhje me ekonominë qarkulluese
- Statistikat dhe trendet e turizmit në Shqipëri (sezonaliteti, presionet rajonale)
- Kurikulat ekzistuese të arsimit profesional dhe përpjekjet arsimore lidhur me mjedisin
- Projekte pilot ose projekte të financuara që lidhen me ekonominë qarkulluese dhe turizmin

Ky hulumtim ofron një perspektivë të bazuar në fakte mbi kontekstin politik dhe institucional, duke ilustruar veprimet ekzistuese dhe boshllëqet ku janë të nevojshme sjelljet që ende nuk janë modeluar.

2.2.3 Pyetësorët

Për të zhvilluar njohuri të thella nga profesionistët e përfshirë në arsimin dhe turizmin e qëndrueshëm, u realizuan pyetësorë me:

- Mësues dhe koordinatorë nga shkollat profesionale (VET) që janë të angazhuar në arsimimin e turizmit dhe mjedisit
- Pjesëmarrës lokalë dhe partnerë të projekteve.

Kjo përfshinte përfaqësues të OJQ-ve, praktikanë të turizmit dhe zyrtarë komunalë që mundësojnë ose mbështesin projektin *Circular Tourism*.

Intervistat kishin si qëllim eksplorimin e pyetjeve si: Si duket mësimi mbi qëndrueshmërinë dhe ekonominë qarkulluese? Si mund të kuptohet problematika mjedisore lokale lidhur me turizmin? Pavarësisht kësaj, ato qëndrojnë të rëndësishme për qëllimin e projektit. Pyetësorët u realizuan në mënyrë virtuale, në varësi të disponueshmërisë, dhe u dokumentuan përmes raporteve.

2.3 ANALIZA E TË DHËNAVE

Përpunimi i të dhënave të mbledhura u bazua në analizën përshkimore të të dhënave, përpunimin e tyre të thjeshtë statistik, identifikimin e variablave, përpunimin e tyre, hartimin e grafikëve dhe interpretimin e tyre. Përpunimi statistik i të dhënave sasiore u kombinua me përpunimin tematik të të dhënave cilësore të mbledhura, duke kombinuar analizën e përmbajtjes me analizën narrative.

Të dhënat cilësore dhe sasiore u integruan në studim për një kuptim të plotë.

Analizat shtesë duke përdorur të dhënat cilësore për të shpjeguar dhe kontekstualizuar rezultatet sasiore u përdorën kur të dhënat cilësore nuk ishin mjaftueshëm për të dhënë një pamje të qartë të nevojave ose sfidave.

Një komponent i qartë i raportimit dhe shpërndarjes ishte një pjesë kyçe e metodologjisë së këtij studimi, i cili krijon gjetjet bazë nga analiza e të dhënave në një format të përdorshëm dhe të lehtë për përdorim. Raporti përmban grafikë siç janë tabela, grafikë dhe infografika, si dhe rekomandime për të ndihmuar zhvillimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese në turizëm përmes trajnimit, teknologjisë dhe politikave.

.3.

**EKONOMIA
QARKULLUESE**
*RISHIKIMI I
LITERATURËS*

Co-funded by the
European Union

3.1 PËRMBLEDHJE E EKONOMISË QARKULLUESE

3.1.1. Ekonomia Qarkulluese (EQ): çfarë është ajo, cilat janë prioritetet dhe qëllimet e saj^[1]

Ekonomia Qarkulluese është një model ekonomik që ka si qëllim minimizimin e mbetjeve dhe maksimizimin e përdorimit të resurseve; materialet mbahen brenda ekonomisë, duke lejuar përdorim produktiv që rrit më tej vlerën e tyre. Ky sistem rigjeneron dhe ripërdor materialet dhe produktet, duke kundërshtuar qasjen tradicionale të ekonomisë lineare që bazohet në "merr, prodho, hidh".

Për këtë arsye, ekonomia rrethore promovon mbylljen e ciklit të jetës së produkteve përmes riciklimit, riparimit, ripërdorimit dhe rinovimit. Ajo është një model prodhimi dhe konsumimi që përfshin ndarjen, dhënien me qira, ripërdorimin, riparimin, rinovimin dhe riciklimin e materialeve dhe produkteve ekzistuese për sa kohë që është e mundur, duke zgjeruar kështu ciklin e jetës së produkteve.

Në krahasim me modelin tradicional ekonomik linear, ekonomia qarkulluese promovon zvogëlimin e mbetjeve, ripërdorimin dhe riciklimin e produkteve dhe materialeve, duke mbështetur një sistem regenerativ me cikël të mbyllur. Ajo bazohet në parime kyçe si: reduktimi i mbetjeve gjatë gjithë ciklit të jetës së produktit, rikuperimi i materialeve nga rrjedhat e mbetjeve dhe zgjatja e jetës së produktit.

Qëllimet dhe parimet kryesore të ekonomisë qarkulluese mund të përmbliken dhe renditen si më poshtë:

[1] 2024_OECD_A Roadmap towards Circular Economy of Albania OECD /2023_European Parliament Circular economy definition, importance and benefits

- *Reduktimi i mbetjeve:* Reduktimi i sasive të mbetjeve që prodhohen duke optimizuar përdorimin e burimeve gjatë gjithë ciklit të jetës së produktit, përfshirë minimizimin e mbetjeve gjatë prodhimit dhe konsumit.
- *Mbrojtja e burimeve natyrore:* Përdorimi i materialeve të ricikluara dhe reduktimi i nxjerrjes së burimeve të reja, sepse kur një produkt arrin në fund të ciklit të tij të jetës, komponentët e tij rimerren dhe kthehen në ciklin ekonomik si lëndë e dytë.

Figura 1 - Infografikë që shpjegon modelin e ekonomisë qarkulluese

Reduktimi i Emetimeve: Promovimi i teknologjive dhe praktikave të qëndrueshme për të reduktuar ndikimin mjedisor, si përdorimi i energjisë së rinovueshme, reduktimi i emetimeve të gazrave serrë dhe ruajtja e ekosistemeve.

Krijimi i mundësive të reja ekonomike: Gjenerimi i vendeve të punës në sektorët e riciklimit, riparimit dhe energjisë rinovueshme, duke promovuar modelet e konsumit që bazohen në ndarje, leasing, qira dhe shitje shërbimesh në vend të produkteve, duke zvogëluar kështu nevojën për të prodhuar mallra të rinj.

Qëndrueshmëria e zinxhirëve të vlerës: Sigurimi i sigurisë më të madhe për burimet dhe materialet e papërpunuara përmes përdorimit efikas dhe riciklimit, pasi produktet janë të dizajnuara për të pasur jetë më të gjatë, për t'u riparuar dhe për t'u çmontuar lehtësisht, duke lehtësuar risosjen, riparimin dhe riciklimin.

Për të zbatuar parimet dhe teorinë që rregullojnë ekonominë qarkulluese dhe për t'i bërë ato të zbatueshme, përfshihen tre mekanizma:

- 1. Mbyllja e cikleve të burimeve:* Riciklimi i materialeve për të zëvendësuar materialet e papërpunuara. Kjo përfshin riciklimin e materialeve sekondare dhe përdorimin e produkteve të dorës së dytë, të riparuar ose të rinovuar.
- 2. Ngadalësimi i cikleve të burimeve:* Produktet janë të dizajnuara për të pasur një jetë më të gjatë. Kjo mund të përfshijë dizajnimin e qëndrueshmërisë dhe përmirësimet apo riparimet e shpeshta.
- 3. Reduktimi i rrjedhave të burimeve:* Përdorimi efikas i burimeve natyrore, materialeve dhe produkteve përmirësohet. Kjo përfshin adoptimin e teknologjive të avancuara të prodhimit, përdorimin intensiv të aseteve ekzistuese dhe ndryshimet në sjelljen e konsumatorëve.

Implementimi i një ekonomie qarkulluese kërkon një qasje bashkëpunuese dhe me shumë nivele, që përfshin qeveritë, bizneset, qytetarët dhe organizatat ndërkombëtare. Politikat dhe rregulloret duhet të nxisin praktikën e qëndrueshme, të mbështesin inovacionin dhe të promovojnë ndërgjegjësimin dhe edukimin mjedisor. Gjetja e mënyrave për të realizuar këtë thekson përfitimet që kjo lloj ekonomie ofron:

- Mbrojtja e mjedisit: Ripërdorimi dhe riciklimi i produkteve vonojnë përdorimin e burimeve natyrore, zvogëlojnë ndryshimin e peizazheve dhe habitateve, dhe ndihmojnë në kufizimin e humbjes së biodiversitetit. Për më tepër, ato krijojnë produkte më efikase dhe të qëndrueshme që nga fillimi, duke reduktuar konsumin e energjisë dhe burimeve, dhe duke ulur emetimet e gazrave serra.
- Reduktimi i varësisë nga materialet e papërpunuara: Rritja e popullsisë globale rrit kërkesën për materialet e papërpunuara, por furnizimi me shumë burime është i kufizuar. Riciklimi mund të zvogëlojë rreziqet që lidhen me furnizimin, siç janë luhatjet e çmimeve dhe varësia nga importet, të cilat janë thelbësore për prodhimin e teknologjive që nevojiten për të arritur qëllimet e klimës.
- Krijimi i vendeve të punës dhe kursimet për konsumatorët: Kalimi në një ekonomi më qarkulluese mund të rrisë konkurrueshmërinë, të stimulojë inovacionin, të nxisë rritjen ekonomike dhe të krijojë vende pune. Konsumatorët do të përfitojnë nga produkte më të qëndrueshme dhe inovative, duke përmirësuar cilësinë e jetës dhe duke ulur kostot afatgjata.

3.1.2 EQ në Europë

Shqipëria është një nga nëntë shtetet që aktualisht njihet si kandidat për anëtarësim në BE. Vendimi për t'u bashkuar me BE-në lidhet me dëshirën për të përmirësuar dhe rritur mundësitë për rritje ekonomike, përforcuar stabilitetin politik dhe, në të njëjtën kohë, për të promovuar progresin social në mënyrë që të rreshtohet me vlerat evropiane.

Procesi i anëtarësimit është i gjatë dhe i ndërlikuar, në rastin e Shqipërisë ka filluar në vitin 2003, dhe që nga ajo kohë, qeveria shqiptare ka zbatuar politika të ndryshme për të çuar përpara këtë proces. Kjo përfshin gjithashtu rëndësinë e bërit më të qarkullueshëm sistemin e saj ekonomik për ta bërë atë në përputhje me standardet dhe kërkesat e BE-së.

Komisioni Evropian ka miratuar disa plane veprimi për të përshpejtuar kalimin në një ekonomi qarkulluese, që do të thotë se edhe Shqipëria do të duhet të ndjekë masa të tilla, të cilat përfshijnë përmirësimin e dizajnit të produkteve, rritjen e riciklimit, reduktimin e përdorimit të plastikës dhe promovimin e riparimit të mallrave, duke demonstruar se ekonomia qarkulluese është një qasje e integruar që synon krijimin e një sistemi ekonomik më të qëndrueshëm dhe më pak të dëmshëm për mjedisin, përmes vlerësimit të mbetjeve dhe reduktimit të përdorimit të burimeve të pa-rikuperueshme.

Në mars 2020, Komisioni Evropian paraqiti Planin e Veprimit për Ekonominë Qarkulluese me qëllimin për të promovuar një dizajn më të qëndrueshëm të produkteve, për të reduktuar mbetjet dhe për të fuqizuar konsumatorët. Ky plan përqendrohet në sektorë kyç si bateria, automjete, elektronika, tekstile, ndërtim dhe ambalazh.

Në shkurt 2021, Parlamenti Evropian miratoi një rezolutë për të arritur një ekonomi pa karbon, të qëndrueshme dhe plotësisht qarkulluese deri në vitin 2050, me rregulla më të rrepta për riciklimin dhe synime detyruese për përdorimin e materialeve dhe konsumimin deri në vitin 2030. Propozimet e Komisionit përfshijnë forcimin e produkteve të qëndrueshme, rishikimin e legjislacionit mbi produktet e ndërtimit dhe krijimin e një strategjie për tekstilet e qëndrueshme.

Në nëntor 2022, Komisioni propozoi rregullore të reja për ambalazhimin për të reduktuar mbetjet e ambalazhit dhe për të përmirësuar dizajnin e ambalazhit duke promovuar përdorimin e plastikave bio, të biodegradueshme dhe të kompostueshme.

3.1.3 EQ në Shqipëri

Angazhimi i vendit për zhvillimin e qëndrueshëm pasqyrohet në Strategjinë Kombëtare për Zhvillimin dhe Integrimin (2022-2030), e cila ka si qëllim një ekonomi qarkulluese në përputhje me Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara (SDG-të). Megjithëse Shqipëria ende nuk ka krijuar një kuadër të plotë për mbrojtjen e mjedisit që kalon përtej lehtësimit të ndryshimeve klimatike, Strategjia Kombëtare për Ndryshimet Klimatike (2020-2030) fokusohet në forcimin e kapaciteteve institucionale për të reduktuar emetimet e gazrave me efekt serrë (GHG).

Ky përpjekje është në përputhje me kuadrin e klimës të Bashkimit Evropian dhe objektivat e Marrëveshjes së Parisit. Aspektet mjedisore po bëhen gjithnjë e më të integruara në politikat industriale përkatëse. Për shembull, Strategjia për Investime dhe Zhvillimin e Biznesit (2021-2027) vendos një theks të fortë në promovimin e investimeve të gjelbra, ndryshimet në zinxhirët e furnizimit për produkte dhe shërbime më cirkulare, dhe eko-inovacionin në sektorët kyç ekonomik. Institucionet udhëheqëse shqiptare e kanë njohur rëndësinë e kalimit në një ekonomi qarkulluese për arritjen e objektivave të zhvillimit kombëtar dhe rajonal.

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit është duke udhëhequr këtë ndryshim, veçanërisht përmes Drejtorisë së re për Ekonominë Qarkulluese. Megjithatë, kalimi në ekonomi qarkulluese kërkon përfshirjen e të gjithë qeverisë në hartimin dhe zbatimin e politikave përkatëse.

Prandaj, institucione të tjera, si Ministria e Ekonomisë, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë dhe Agjencia Kombëtare e Mjedisit, po kontribuojnë gjithashtu në këtë përpjekje transformuese. Pavarësisht këtyre iniciativave, progresi konkret drejt ekonomisë qarkulluese në Shqipëri deri tani ka qenë i kufizuar. Sfidat kryesore përfshijnë nivelin e ulët të njohurive mbi konceptet e ekonomisë qarkulluese ndërmjet qytetarëve dhe bizneseve, mungesën e infrastrukturës së duhur dhe mundësive të kufizuara financimi për bizneset. Përpjekjet aktuale shpesh janë të fragmentuara dhe nuk kanë një qasje të unifikuar dhe të koordinuar. Kjo mungesë veprimi i përbashkët është një pengesë kryesore për kalimin në një ekonomi qarkulluese në Shqipëri, duke theksuar nevojën për të zhvilluar një plan veprimi të qartë^[2].

Nën shtytjen e dëshirës për t'u bashkuar me BE-në, Shqipëria po përballlet me sfida të mëdha në lidhje me menaxhimin e mbetjeve dhe ekonominë qarkulluese. Për të filluar përmbushjen e standardeve të kërkuara, janë vendosur një sërë iniciativash dhe masash për të përshtatur standardet shqiptare me ato evropiane dhe për të promovuar qëndrueshmërinë në disa fusha, me qëllim gjenerimin e mundësive më të mëdha pune dhe përmirësimin e mirëqenies publike.

Iniciativat tashmë të vendosura përfshijnë forcimin e kapaciteteve të sektorit publik dhe privat për të adoptuar praktikën e ekonomisë qarkulluese, në mënyrë që stimujt ekonomikë të lidhur me përgjegjësinë e prodhuesve dhe uljen e mbetjeve të bëhen të aksesueshëm.

[2] 2024_OECD_A Roadmap towards Circular Economy of Albania OECD {p.16-17}

Përveç kësaj, sa i përket menaxhimit të mbetjeve, vendi po punon për të përmirësuar riciklimin, kompostimin dhe rritjen e efikasitetit energjetik të impianteve të menaxhimit të mbetjeve, përfshirë edhe ato që përpunojnë ujërat e ndotura. Shumë përpjekje që po bën Shqipëria synojnë përmirësimin e shërbimeve duke rritur qëndrueshmërinë e tyre, ndërsa ruhet fokusi te nevojat dhe kërkesat e qytetarëve.^[3]

Figura 2 – Listë e shkurtër e propozuar e fushave prioritare për Shqipërinë

Siç ilustron në Figurën 2, në vitin 2024 OECD^[4] (Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik) identifikoi fushat prioritare ku Shqipëria duhet të përqendrojë përpjekjet e saj, me qëllim përmirësimin e modelit të saj ekonomik, duke e kthyer atë në një model më qarkor.

[3] 2023_GIZ_Leading the transition towards circular economy and sustainable urban development

[4] 2024_OECD_A Roadmap towards Circular Economy of Albania OECD /2023_OECD_Circular-economy-prioritisation-Albania-presentation

OECD gjithashtu realizoi një vlerësim duke konsultuar palët e ndryshme të interesit, duke identifikuar veprimet kryesore që kërkojnë ndërhyrje të menjëhershme, pasi do të kishin ndikim më domethënës për vendin:

1. Përdorimi i instrumenteve ekonomike për të promovuar konsum dhe prodhim të qëndrueshëm, duke nxitur qëndrueshmërinë në konsumin dhe prodhimin kombëtar.
2. Promovimi i modeleve të biznesit qarkor tek ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM), duke ndihmuar kalimin e tyre nga modelet tradicionale lineare në modele biznesi qarkore.
3. Trajtimi i problemit të plastikës përgjatë zinxhirit të vlerës, me fokus të veçantë në ndotjen detare, duke menaxhuar ciklin jetësor të plastikës për ta mbajtur atë brenda sistemit ekonomik dhe për të parandaluar grumbullimin në ekosistemet detare.

3.1.4. Palët e interesit

Për projektin *CIRCULAR TOURISM* në Shqipëri, palët e interesit luajnë një rol kyç në avancimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese brenda sektorit të turizmit. Palët kryesore të interesit përfshijnë ndërmarrjet e vogla dhe të mesme në turizëm, siç janë hotelet, operatorët turistikë, restorantet dhe ofruesit e transportit, të cilët do të jenë të përfshirë drejtpërdrejt në zbatimin e praktikave të qëndrueshme, uljen e mbetjeve dhe përmirësimin e efikasitetit në përdorimin e burimeve. Gjithashtu, dyqanet lokale turistike dhe artizanët mund të kontribuojnë duke ofruar produkte dhe shërbime të qëndrueshme.

Institucionet e Arsimit dhe Formimit Profesional (VET) dhe edukatorët janë thelbësorë për përshtatjen e kurrikulave me parimet e ekonomisë qarkulluese. Ata do të pajisin profesionistët e ardhshëm në sektorin e turizmit me aftësitë e nevojshme për të promovuar qëndrueshmërinë. Trajnerët dhe zhvilluesit e kurrikulave nga këto institucione do të jenë kyç në zbatimin e programeve të nevojshme të trajnimit.

Institucionet qeveritare, si Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, si dhe autoritetet vendore, do të jenë thelbësore në hartimin e politikave që mbështesin praktikën e turizmit të qëndrueshëm. Agjencitë rregullatore dhe organizatat mjedisore do të luajnë rol në zbatimin e rregulloreve dhe në inkurajimin e modeleve të ekonomisë qarkulluese brenda sektorit.

Shoqatat e turizmit, ekspertët e turizmit të qëndrueshëm dhe konsulentët do të ofrojnë udhëzime, do të rrisin ndërgjegjësimin dhe do të promovojnë praktikën më të mira. Për më tepër, organizata ndërkombëtare si delegacioni i BE-së, OJQ-të e fokusuar në qëndrueshmëri dhe organizatat globale të turizmit do të ofrojnë ekspertizë dhe mundësi financimi për të nxitur turizmin qarkor.

Edhe turistët dhe banorët vendas janë të rëndësishëm, pasi sjelljet dhe preferencat e tyre do të ndikojnë në kërkesën për praktikën të qëndrueshme. Akademia dhe institucionet kërkimore do të ofrojnë kërkime dhe të dhëna thelbësore për të mbështetur zbatimin e parimeve të ekonomisë qarkulluese.

Institucionet financiare dhe investorët do të ndihmojnë në financimin e iniciativave të gjelbra brenda sektorit, ndërsa mediat dhe influencerët në rrjetet sociale do të kontribuojnë në rritjen e ndërgjegjësimit dhe promovimin e turizmit të qëndrueshëm.

Së fundmi, ofruesit e teknologjisë dhe startup-et e teknologjisë së gjelbër mund të mbështesin këtë tranzicion duke ofruar zgjidhje inovative për menaxhimin e mbetjeve, efikasitetin energjetik dhe optimizimin e burimeve në industrinë e turizmit.

Duke përfshirë këto palë të ndryshme të interesit, projekti do të jetë më i përgatitur për të identifikuar sfidat, mundësitë dhe pengesat, duke udhëhequr në mënyrë më të efektshme zhvillimin e strategjive për zbatimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese në ekosistemin e turizmit në Shqipëri.

3.1.5. Një model ekonomik me qëndrueshmërinë si qëllim të tij

Ekonomia Qarkulluese (EQ) mund të përkufizohet si një "sistem socio-ekonomik i dizajnuar qëllimisht, i frymëzuar nga sistemet natyrore, që rigjeneron kapitalin njerëzor dhe natyror dhe funksionon afatgjatë për të gjitha palët e interesit."

Në këtë kontekst, adoptimi i praktikave të ekonomisë qarkulluese (EQ) mund të shihet si një kusht i domosdoshëm për zhvillimin e qëndrueshëm, për arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) dhe, në fund, për krijimin e një shoqërie plotësisht të qëndrueshme, ku një sistem socio-ekonomik i drejtë dhe prosperues mund të mbijetojë brenda kapacitetit mbajtës të planetit, për brezat e tanishëm dhe ata të ardhshëm. Qasja e EQ-së ofron një mjet esencial për të zbatuar, matur, përshtatur dhe realizuar modelet e prodhimit dhe konsumit të qëndrueshëm, si dhe për të nxitur inovacionin dhe konkurrencën në të njëjtën kohë.

Ilustrimi më i njohur dhe i përhapur i kuadrit të EQ-së është diagrami i Fluturës (Butterfly diagram). Ai paraqet rrjedhjet e burimeve në një sistem ekonomik të furnizuar nga energjia diellore (energji të rinovueshme), ku rrjedhat lineare të produkteve dhe materialeve zëvendësohen me rrjedha qarkore në dy cikle të veçanta – një cikël biologjik dhe një cikël teknik, dhe ku vlera krijohet përmes “modeleve të biznesit qarkullues”.

Fondacioni Ellen MacArthur krijoi këtë vizualizim, i cili konsiderohet si paraqitja më ikonike e modelit të ekonomisë qarkulluese. Ai tregon dy cikle të ndryshme të vlerës:

1. *Cikli Biologjik*

- Lehtëson ciklin e materialeve organike.
- Përfshin sisteme si kompostimi, tretja anaerobike dhe kaskadat (p.sh., përdorimi i fibrave të rrobave të pambukut për izolim pas përdorimit).
- Përfundon me kthimin e sigurt të lëndëve ushqyese në natyrë.
- Energji i jepet përmes rigjenerimit ose parimeve të dizajnit të sistemeve natyrore.

2. *Cikli Teknik*

- Përfshin ciklin e materialeve të kufizuara (p.sh. metale, plastikë, elektronike).
- Përfshin mirëmbajtje parandaluese, ripërdorim, rindërtim dhe riciklim.
- Synon rikthimin e produktit në integritetin dhe cilësinë origjinale të materialeve.
- Lehtëson produktivitetin e burimeve dhe inovacionin.

Secili nga këta cikle mbështet një model biznesi qarkullues, duke krijuar vlerë jo vetëm përmes shitjes së më shumë mallrave, por edhe përmes shërbimeve, përmirësimit të qëndrueshmërisë, dhe përmirësimit të efikasitetit dhe përvojës së përgjithshme për klientin.

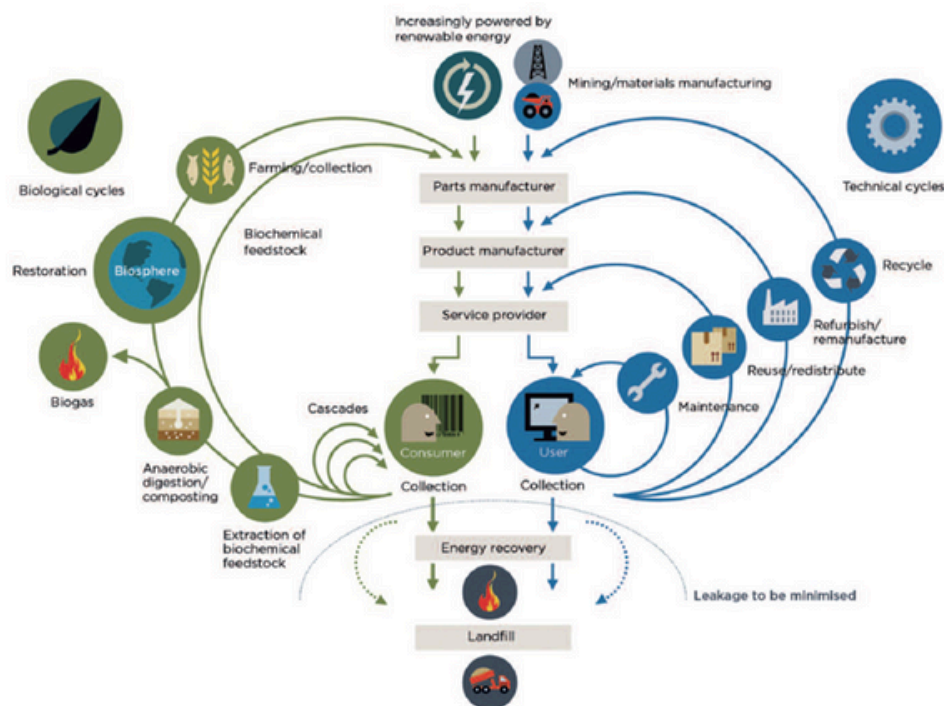

Figure.3 Resource flows in a CE - the EMF Butterfly diagram

Source: Ellen MacArthur Foundation (2013). Towards the circular economy, vol. 1: Economic and business rationale for a circular economy.

Zbatimi i Diagramit të Fluturës në Turizmin Shqiptar

Cikli Biologjik: Rigjenerimi i Natyrës

Fokus: Aktivitetet turistike që kontribuojnë në prodhimin e mbetjeve të biodegradueshme ose që përfshijnë përdorimin e burimeve natyrore.

Veprimet Kryesore:

- Kompostimi i mbetjeve organike nga hotelet/restorantet për të rikthyer lëndët ushqyese në tokë.
- Eko-agroturizmi që promovon bujqësinë rigjeneruese dhe prodhimin tradicional të ushqimit.
- Përdorimi i materialeve më natyrore dhe biodegradueshme për akomodim (si bambuja, tekstile nga kërpi).
- Nxitja e turizmit me ndikim të ulët (p.sh. ecje në natyrë, vërtetimi i shpendëve, përvoja bujqësore lokale).

Cikli Teknik: Zgjatja e Jetës së Produkteve

Fokus: Mbikëqyrja e infrastrukturës, pajisjeve elektronike, mobilieve dhe produkteve të tjera të prodhuara që përdoren në sektorin e turizmit.

Veprimet Kryesore:

Promovimi i riparimit, rinovimit dhe ripërdorimit të mobilieve dhe pajisjeve në hotele.

Nxitja e modeleve të qirasë dhe bashkëpërdorimit për biçikleta, kajakë dhe skuterë elektrikë.

Përdorimi i platformave digjitale për përmirësimin e rezervimeve (hotele, transport, aktivitete) dhe reduktimin e mbikapacitetit.

Zbatimi i sistemeve me efikasitet energjetik, përdorimi i zgjuar i ujit dhe përmirësime të infrastrukturës ekzistuese.

Mundësitë për Shqipërinë:

-Rinovimi i shtëpive tradicionale për t'i kthyer në bujtina (p.sh. në Gjirokastrë, Theth).

-Nxitja e dizajnit të brendshëm qarkor në hotele duke përdorur materiale të ricikluara ose të ripërdorura.

-Shërbime të lëvizshmërisë së përbashkët (shared mobility) në Tiranë ose në Rivierën Shqiptare.

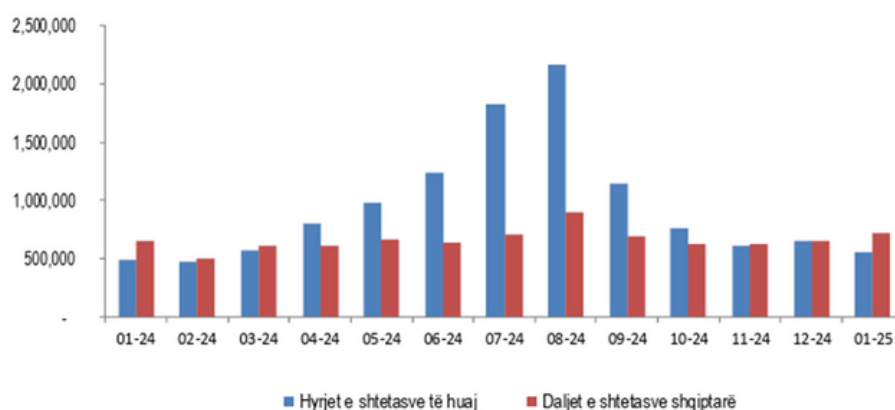

Fig. 4 – Lëvizjet e qytetarëve në Shqipëri, Janar 2024 – Janar 2025

Turizmi në Shqipëri

Gjatë muajit janar 2025, 1,158,204 qytetarë shqiptarë dhe të huaj kanë hyrë në territorin e Republikës së Shqipërisë. Ky tregues është rritur me 12.4% krahasuar me janarin e vitit 2024.

Ndërkohë, 1,360,299 qytetarë shqiptarë dhe të huaj kanë dalë nga territori i Republikës së Shqipërisë, duke shënuar një rritje prej 11.7%, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë.

Hyrjet e qytetarëve

Në janar 2025, numri i qytetarëve shqiptarë që kanë hyrë në territorin shqiptar ishte 597,808, një rritje prej 10.6% krahasuar me janarin 2024.

Ndërsa numri i qytetarëve të huaj që kanë hyrë në territorin shqiptar është 560,396, një rritje prej 14.5% krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2024 (fig. 4).

3.2 ANALIZA SWOT E ZHVILLIMIT TË TURIZMIT NË SHQIPËRI

Figure 5: Analiza SWOT

1. Pikat e Forta

1.1 - Bukuria Natyrale & Peizazhe të Larmishme:
Shqipëria ka plazhe mahnitëse përgjatë deteve Jon dhe Adriatik, Rivierën shqiptare me peizazhe piktoreske, dhe male të ndryshme, që e bëjnë atë një destinacion tërheqës për dashamirësit e natyrës, hikers dhe adhuruesit e plazhit.

1.2 - Trashëgimi Kulturorë e Pasur:
Shqipëria ka një pasuri atraksionesh kulturore dhe historike, përfshirë vendet e Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s si Gjirokastra dhe Butrinti, kështjella mesjetare dhe rrënoja antike. Historia e vendit ofron një tërheqje të rëndësishme për turizmin kulturor.

2. Pikat e dobëta

2.1 - Ndërgjegjësimi i Kufizuar dhe Çështje të Perceptimit:
Shqipëria ende nuk është një destinacion turistik i njohur në shumë tregje ndërkombëtare. Disa udhëtarë e perceptojnë vendin si të pazhvilluar ose jo të sigurt, gjë që mund të pengojë rritjen e turizmit.

2.2 - Shërbime Turistike të Pazhvilluara Mjaftueshëm:
Ndërsa infrastruktura po përmirësohet, disa zona ende mungojnë me facilitetet e nevojshme turistike, si hotele cilësore, ture me guida dhe shërbime lokale që përputhen me standardet ndërkombëtare.

1.3 - Destinacion i Përballueshëm:
Shqipëria mbetet një destinacion udhëtimi relativisht me kosto të ulët krahasuar me shumë vende evropiane, duke e bërë atë tërheqës për udhëtarët me buxhet të kufizuar dhe turistët që kërkojnë përvoja me çmime të përballueshme.

1.4 - Infrastruktura në Zhvillim:
Shqipëria ka përmirësuar infrastrukturën e transportit dhe turizmit, duke përfshirë përmirësimin e aeroporteve (p.sh., Aeroporti Ndërkombëtar i Tiranës) dhe zgjerimin e rrugëve, duke e bërë vendin më të aksesueshëm për turistët ndërkombëtarë.

1.5 - Potencial i Papërfitur:
Në krahasim me destinacionet e njohura turistike evropiane, Shqipëria mbetet ende e pazhvilluar në aspektin e turizmit masiv, që do të thotë se ekziston hapësirë për rritje të qëndrueshme dhe më pak mbipopullim.

2.3 - Sezonaliteti:
Turizmi në Shqipëri është shumë sezonal, me një fluks të madh vizitorësh gjatë muajve të verës, gjë që shkakton plazhe të mbipopulluara dhe aktivitete të kufizuara turistike gjatë periudhave jashtë sezonit.

2.4 - Marketing dhe Branding i Kufizuar:
Përpjekjet për marketingun e turizmit në vend janë ende në fazat e hershme. Shqipëria mungon në njohjen e markës së vendosur që destinacione të tjera evropiane si Greqia, Italia ose Kroacia gëzojnë.

2.5 - Çështje Mjedisore:
Rritja e shpejtë e turizmit mund të çojë në degradim mjedisor nëse nuk menaxhohet në mënyrë të qëndrueshme, veçanërisht në vijën bregdetare dhe në parqet natyrore.

3.Mundësitë

3.1 - Ekoturizmi dhe Zhvillimi i Qëndrueshëm:

Ekziston një kërkesë në rritje globale për ekoturizëm dhe opsione udhëtimi të qëndrueshme. Peizazhet natyrore të pasura të Shqipërisë, zonat rurale, dhe angazhimi ndaj praktikave të qëndrueshme mund të tërheqin udhëtarë të ndërgjegjshëm për mjedisin.

3.2 - Turizmi Kulturor dhe Trashëgimia: Oferta kulturore e Shqipërisë, përfshirë rrënojat antike, vendet fetare dhe përvojat tradicionale, mund të promovohen më tej për të tërhequr turistë kulturorë dhe tregje të specializuara si turizmi arkeologjik.

3.3 - Përmirësimi i Marketingut dhe Promovimi Ndërkombëtar: Duke zhvilluar strategji marketingu të synuara dhe duke marrë pjesë në panairët ndërkombëtare të turizmit, Shqipëria mund të rrisë ndërgjegjësimin për ofertat e saj unike dhe të forcojë imazhin e saj si një destinacion në zhvillim.

4.Kërcënimet

4.1 - Konkurrenca nga Destinacione të Tjera:

Shqipëria përballlet me një konkurrencë të fortë nga destinacione turistike më të njohura evropiane, veçanërisht nga vendet fqinje si Greqia, Kroacia dhe Mali i Zi, të cilat tashmë njihen si pika kryesore globale të turizmit.

4.2 - Paqëndrueshmëri Politike dhe Ekonomike:

Mjedisi politik dhe ekonomia e Shqipërisë mund të paraqesin rreziqe për zhvillimin e turizmit. Çdo paqëndrueshmëri apo krizë ekonomike mund të ndikojë negativisht në investimet e huaja dhe rritjen e turizmit.

4.3 - Rreziqet Mjedisore:

Turizmi i tepruar në zonat e njohura, veçanërisht përgjatë bregdetit, mund të dëmtojë mjedisin, duke shkaktuar humbje të tërheqjes për turistët që janë të ndërgjegjshëm për mjedisin. Ndotja dhe menaxhimi i mbetjeve mbeten gjithashtu shqetësime të rëndësishme.

3.4 - Zhvillimi i Turizmit Dimëror:
Alpet Shqiptare ofrojnë potencial për zhvillimin e turizmit dimëror, përfshirë ski dhe sportet e aventurës, të cilat mund të ndihmojnë në zvogëlimin e problemit të sezonalitetit.

3.5 - Investimi në Tregje Luksoze dhe Niche:
Ekziston mundësia për të tërhequr turistë të segmentit të lartë përmes investimeve në resorte luksoze, hotele boutique dhe tregje të specializuara si turizmi për mirëqenie, ture gastronomike dhe udhëtime aventuriere.

4.4 - Mungesa e Fuqisë Punëtore të Kualifikuar:
Shqipëria ende përballet me sfida në zhvillimin e një fuqie punëtore të kualifikuar në menaxhimin e turizmit, mikpritjen dhe aftësitë gjuhësore, gjë që mund të pengojë aftësinë për të shërbyer në mënyrë efektive turistët ndërkombëtarë.

4.5 - Rreziqet Gjeopolitike:
Paqëndrueshmëria rajonale në Ballkan ose marrëdhëniet politike negative me vendet fqinje mund të pengojnë turistët që të vizitojnë Shqipërinë.

3.3 SFIDAT KRYESORE TË EKONOMISË QARKULLUESE NË SEKTORIN E TURIZMIT NË SHQIPËRI

3.3.1. Menaxhimi dhe Asgjësimi i Mbetjeve

Sfida: Menaxhimi dhe Asgjësimi i Mbetjeve në Turizëm

Turizmi shpesh çon në rritje të prodhimit të mbetjeve, veçanërisht në zonat bregdetare, male dhe rajone të largëta që nuk janë të pajisura me infrastrukturë të duhur për menaxhimin e mbetjeve.

Turizmi shqiptar, veçanërisht në zonat bregdetare dhe periferike, shton prodhimin e mbetjeve dhe ushtron presion të konsiderueshëm mbi komunitetet që kanë sisteme të pamjaftueshme të menaxhimit të mbetjeve. Pavarësisht emetimeve minimale të gazrave serrë dhe një sektori hidroenergjetik, Shqipëria është e ndjeshme ndaj kërcënimeve mjedisore që lidhen me fatkeqësi natyrore dhe, veçanërisht, periudhat sezonale të mungesës së energjisë.

Menaxhimi i mbetjeve vazhdon të jetë problematik, me mungesë të infrastrukturës së duhur, riciklim të kufizuar ose të papërfillshëm dhe, në disa raste, përdorim të diskutueshëm të mbetjeve për prodhimin e energjisë, i cili në disa situata është edhe subjekt hetimesh penale.

Shërbimet e grumbullimit të mbetjeve ofrohen vetëm për 77% të popullsisë, veçanërisht për banorët në zonat rurale (INSTAT, 2023). Ndërsa një pjesë e riciklimit bëhet në mënyrë informale, nevoja për përmirësim të institucioneve dhe edukimit publik mbi menaxhimin e mbetjeve është e qartë.

TEkzistojnë landfille të financuara nga donatorë ndërkombëtarë dhe gjithashtu janë në përgatitje qasje të reja brenda BE-së për të themeluar të tilla të paktën në Vlorë, Gjirokastër dhe Kukës, me qëllim ofrimin e menaxhimit të përshtatshëm të mbetjeve, duke përfshirë metoda miqësore me mjedisin dhe duke adresuar proceset në përputhje me objektivat e BE-së. Në të njëjtën kohë, vazhdojnë katastrofat mjedisore dhe menaxhimi i keq i mbetjeve, si zjarri në landfillin e Vlorës që vazhdoi deri vonë në verë dhe ndotja në zonat natyrore të Liqenit të Ohrit, i cili është një pasuri natyrore tepër e rëndësishme dhe destinacion turistik.

Kjo situatë ka pasur implikime të qarta për turizmin dhe menaxhimin e mbetjeve, duke nxjerrë në pah nevojën për një qasje qarkulluese që përfshin parandalimin, ripërdorimin dhe riciklimin, së bashku me një politikë të integruar zhvillimore për të promovuar qëndrueshmërinë mjedisore, e cila mbështetet dhe synon të përparojë zhvillimin ekonomik.

3.3.2 Përdorimi i Burimeve dhe Konsumi i Energjisë

Sfida: Konsumi i lartë i energjisë, veçanërisht në akomodimet turistike (hotele, resorte), transport (autobuse turistike, mjete private) dhe atraksione, kontribuon në degradimin mjedisor.

Sektori i turizmit në Shqipëri ka përjetuar një rritje të ndjeshme, që ka sjellë rritje të konsumit të energjisë, veçanërisht në akomodimet turistike, transportin dhe atraksionet.

Kërkesa për energji, veçanërisht gjatë sezonit të lartë turistik, ka ushtruar presion të konsiderueshëm mbi burimet dhe infrastrukturën energjetike të vendit. Hotelet dhe resortet varen shumë nga energjia elektrike për ngrohje, ftohje, ndriçim dhe shërbime të tjera, duke kontribuar në përdorimin e lartë të energjisë dhe degradimin mjedisor. Po ashtu, sektori i transportit, i përbërë nga autobusët turistikë dhe automjetet private, konsumon sasi të mëdha karburanti, duke kontribuar në emetimin e karbonit dhe ndotjen e ajrit.

Edhe pse Shqipëria ka burime natyrore të bollshme për prodhimin e energjisë, veçanërisht hidroenergjinë, vendi përballlet me sfida në kalimin drejt burimeve të rinovueshme të energjisë dhe adoptimin e praktikave me efikasitet energjetik në industrinë e turizmit. Shumë akomodime dhe sisteme transporti vazhdojnë të varen nga karburantet fosile, dhe investimet në alternativa më të pastra të energjisë janë të kufizuara. Gjithashtu, praktikat e menaxhimit të mbetjeve në turizëm kontribuojnë në shterjen e burimeve dhe dëmtimin mjedisor, pasi një pjesë e madhe e mbetjeve nuk riciklohet apo ripërdoret në mënyrë adekuate.

Koncepti i ekonomisë qarkulluese, që fokusohet në reduktimin e mbetjeve dhe promovimin e eficiencës së burimeve, ende nuk është zbatuar gjerësisht në sektorin e turizmit në Shqipëri. Mungojnë strategjitë gjithëpërfshirëse për integrimin e zgjidhjeve të energjisë së rinovueshme dhe teknologjive me efikasitet energjetik, gjë që rezulton në një ndikim të lartë karboni dhe vazhdimin e shterjes së burimeve.

Për të adresuar këto sfida, Shqipëria duhet të përqendrohet në adoptimin e energjive të rinovueshme, infrastrukturës me efikasitet energjetik dhe praktikave të qëndrueshme në gjithë sektorin e turizmit. Kjo përfshin investime në energji diellore, eolike dhe gjeotermale, përmirësimin e sistemeve të transportit duke përfshirë automjetet elektrike, si dhe zbatimin e praktikave më të mira për menaxhimin e mbetjeve dhe riciklimin, me qëllim promovimin e një sektori turistik më të qëndrueshëm.

3.3.3 Dizajni i Qëndrueshëm i Produkteve dhe Shërbimeve

Sfida: Sektori i turizmit në Shqipëri shpesh mbështetet në modele tradicionale që fokusohen në konsum linear “merr, prodho, hedh”, pa integruar dizajnin e qëndrueshëm të produkteve apo shërbimeve.

Industria turistike në Shqipëri përballët me sfida të mëdha në aspektin e qëndrueshmërisë, pasi funksionon mbi modele tradicionale lineare të konsumit që bazohen në përdorim afatshkurtër dhe hedhje. Kjo ka sjellë një sasi të konsiderueshme mbetjesh, veçanërisht nga plastikat njëpërdorimshme, сувениret që nuk janë të përshtatshme për praktika të qëndrueshme, dhe materialet e paketimit. Parimet e ekonomisë qarkulluese, që mbështesin ripërdorimin aktiv, riciklimin dhe dizajnin e qëndrueshëm, megjithatë, përdoren shumë pak në industrinë turistike, duke kontribuar në degradimin e vazhdueshëm të mjedisit dhe përdorimin joefikas të burimeve.

Pavarësisht këtyre sfidave, ekziston një mundësi për sektorin që të kalojë drejt dizajnit më të qëndrueshëm të produkteve dhe shërbimeve. Duke u fokusuar në krijimin e suvenireve të prodhuara nga materiale të qëndrueshme ose të ricikluara, adoptimin e paketimeve miqësore me mjedisin, dhe reduktimin e mbetjeve përmes praktikave më të qëndrueshme në shërbimin e ushqimit, industria turistike në Shqipëri mund të zvogëlojë ndjeshëm ndikimin e saj mjedisor. Promovimi i praktikave të qëndrueshme, si reduktimi i mbetjeve, përdorimi i materialeve të biodegradueshme dhe shërbimeve miqësore me mjedisin, mund të krijojë një model turizmi më të qëndrueshëm që përfiton si mjedisi ashtu edhe komunitetet lokale. Gjithashtu, politikat qeveritare që nxisin praktikën e turizmit të qëndrueshëm mund të ndihmojnë në avancimin e mëtejshëm të adoptimit të parimeve të ekonomisë qarkulluese në këtë sektor.

3.3.4 Turizmi i tepruar dhe ndikimet e tij mjedisore

Sfida: Destinacionet turistike të njohura në Shqipëri, si rajonet bregdetare (p.sh., Vlora, Dhërmiu) dhe vendet historike (p.sh., Gjirokastrë, Berat), përballen me sfida të lidhura me turizmin e tepruar, që çon në degradim mjedisor, grumbullim mbeturinash dhe humbje biodiversiteti.

Turizmi i tepruar në Shqipëri ka sjellë pasoja negative në sistemet natyrore dhe sociale të vendeve, veçanërisht në destinacionet bregdetare si Vlora dhe Dhërmiu, si dhe në destinacionet historike si Gjirokastra dhe Berati.

Në mënyrë specifike, këto tendenca kanë çuar në degradim mjedisor dhe shterim të sistemeve dhe burimeve, si dhe në grumbullimin e mbeturinave. Rritja e numrit të turistëve ushtron një presion të madh mbi ekosistemet dhe kontribuon në degradimin e vendeve të trashëgimisë kulturore, ndërsa sistemet lokale të menaxhimit të mbeturinave mbeten të ngarkuara në maksimum, veçanërisht gjatë stinëve të pikut. Efektet negative të turizmit ndihen në zonat bregdetare përmes ndotjes dhe kufizimit të aksesit në ujë të freskët, ndërsa infrastruktura e mbipopulluar në qytetet historike çon në erozion të mjedisit fizik dhe identitetit kulturor. Presionet nga numri në rritje i turistëve e bëjnë të vështirë zbatimin e parimeve të ekonomisë qarkulluese, si parandalimi, reduktimi, ripërdorimi dhe riciklimi, kur sistemet dhe burimet lokale janë të tejngarkuara.

Shqipëria duhet të zhvillojë strategji të menaxhimit të qëndrueshëm për të zbutur ndikimet e turizmit, duke përfshirë promovimin e ekoturizmit, zhvillimin e infrastrukturës së gjelbër, përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të mbeturinave dhe edukimin e vizitorëve për sjelljen e përgjegjshme në turizëm. Këto strategji duhet të balanconin volumin e vizitorëve me mbrojtjen mjedisore dhe të sigurojnë që rritja e turizmit të sjellë qëndrueshmëri afatgjatë për mjediset dhe komunitetet ku zhvillohet.

3.3.5 Infrastruktura dhe Integrimi i Ekonomisë Qarkulluese

Sfida: *Infrastruktura e Shqipërisë është ende në zhvillim në lidhje me praktikën e qëndrueshmërisë dhe ekonomisë qarkulluese. Shumë zona rurale dhe bregdetare mungojnë me infrastrukturë të përshtatshme për riciklim, menaxhim të qëndrueshëm të ujit dhe trajtim të mbeturinave.*

Shqipëria ka pengesa serioze në ndërtimin e infrastrukturës së qëndrueshme, veçanërisht në zonat rurale dhe bregdetare, që kufizojnë avancimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese. Shumë rajone nuk kanë sisteme të menaxhimit të mbeturinave ose riciklimit, dhe sistemet e konservimit të ujit janë të pamjaftueshme, duke krijuar ndotje dhe përdorim joefikas të burimeve. Sektori i turizmit, që është kritik për ekonominë, ndikohet veçanërisht sepse bizneset nuk mund të kalojnë në përdorimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese pa një infrastrukturë mbështetëse.

Zbatimi i dobët i ligjeve, burimet e kufizuara financiare dhe niveli i ulët i ndërgjegjësimit publik janë gjithashtu barriera të rëndësishme. Megjithatë, ekziston potencial i fortë për përmirësim përmes investimeve në infrastrukturë të gjelbër, programeve edukative dhe stimujve nga qeveria. Me mbështetje të duhur, sektori i turizmit në Shqipëri mund të fillojë të zbatojë praktika të qëndrueshme, të tërheqë vizitorë me ndërgjegje mjedisore dhe të krijojë vende të reja pune të gjelbra, duke kontribuar në ndërtimin e një ekonomie qarkulluese më rezistente.

3.3.6 Angazhimi i Komunitetit Lokal dhe Ndërtimi i Kapaciteteve

Sfida: Shpesh ekziston një hendek në njohuri dhe kuptim të parimeve të ekonomisë qarkulluese midis komuniteteve lokale, bizneseve turistike dhe palëve të interesuara.

Një pengesë kryesore për zbatimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese (EQ) në Shqipëri është mungesa e ndërgjegjësimit dhe njohurive tek komunitetet lokale, bizneset turistike dhe aktorët e përfshirë. Shumë prej tyre nuk janë të informuar mbi konceptet kyçe të EQ-së (p.sh., reduktimin e mbeturinave, eficiencën e burimeve, apo konsumimin e qëndrueshëm) – veçanërisht në zonat rurale dhe bregdetare.

Kjo mungesë ndërgjegjësimi mund të pengojë përfshirjen e tyre në praktika si riciklimi, kompostimi, apo përdorimi i burimeve të qëndrueshme. Në industrinë e turizmit, bizneset priren të nënvlerësojnë përfitimet ekonomike dhe mjedisore të adoptimit të praktikave qarkulluese (si kursimi i energjisë dhe përdorimi i burimeve lokale). Pa edukim, trajnim ose stimuj, është më pak e mundshme që ato të konsiderojnë ndryshime drejt një modeli të qëndrueshëm. Për më tepër, pa angazhimin e komunitetit, ekziston rreziku që komunitetet lokale të ndjehen të përjashtuara nga iniciativat e përgjithshme për qëndrueshmëri.

Për të adresuar këtë sfidë, është e rëndësishme që Shqipëria të investojë në edukim, trajnim dhe fushata ndërgjegjësimi që fokusohen në aplikimet praktike të ekonomisë qarkulluese.

Për më tepër, incentivat për bizneset (qeveritare dhe private) mund të mbështesin gjithashtu ndërmarrjet që bëjnë kalimin drejt praktikave më të qëndrueshme. Në fund të fundit, investimi në kapacitetin lokal dhe angazhimi përmes edukimit do të ndihmojë Shqipërinë të realizojë një tranzicion më të shpejtë drejt një ekonomie qarkulluese dhe turizmi të qëndrueshëm.

3.3.7 Sezonaliteti i Turizmit

Sfida: Shqipëria përjeton një industri turizmi me sezonalitet të lartë, me kulmin gjatë muajve të verës dhe një rënie të konsiderueshme në periudhën jashtë sezonit. Kjo mund të çojë në përdorim joefikas të burimeve dhe mbetje gjatë periudhave me sezon të ulët.

Turizmi në Shqipëri karakterizohet nga kulme dhe periudha të ulëta sezoni, duke rezultuar në përdorim të tepërt të burimeve natyrore, njerëzore dhe ekonomike gjatë muajve të verës dhe përdorim shumë të ulët jashtë sezonit, gjë që paraqet një sfidë për zhvillimin e turizmit. Ky model shkakton nivele të larta mbetjesh dhe efikasitet të ulët, si dhe degradim mjedisor.

Nga perspektiva e ekonomisë qarkulluese, sezonaliteti përbën si një sfidë ashtu edhe një mundësi. Përdorimi i tepërt krijon mbetje, ndërsa përdorimi i pamjaftueshëm tregon mungesë potenciali ekonomik.

Krijimi i mundësive për turizëm që tërheqin klientë në periudhat jashtë sezonit, si turizmi kulturor, turizmi bujqësor apo turizmi gastronomik, praktika e shkëmbimit të burimeve midis bizneseve që nuk konkurrojnë direkt në turizëm, dhe promovimi i përdorimit të burimeve të qëndrueshme dhe të rinovueshme sa më shumë të jetë e mundur, do të çojnë drejt zbatimit të parimeve të ekonomisë qarkulluese për adresimin e sezonalitetit në turizëm.

Lehtësimi i ndarjes lokale të menaxhimit të mbetjeve në turizëm, si dhe zinxhirët e furnizimit rrethor, mund të sjellë përfitime për ekonominë lokale dhe të ulë ndikimin mjedisor. Kalimi drejt një ekonomie qarkulluese të turizmit si një hap mjedisor do të krijojë një ekonomi që është e qëndrueshme dhe rezistente, dhe më tërheqëse për udhëtarët me ndërgjegje mjedisore që vizitojnë Shqipërinë.

3.4 VLERËSIMI I PENGESAVE

3.4.1 Barrierat Institucionale

Edhe pse Shqipëria po bën përparim në drejtim të praktikave të qëndrueshme, ende ekzistojnë boshllëqe të mëdha sa i përket politikave të qarta dhe të qëndrueshme që mbështesin ekonominë qarkulluese në turizëm. Aktualisht, rregulloret në fuqi nuk i shtyjnë mjaftueshëm bizneset të adoptojnë modelet qarkulluese dhe nuk janë të përshtatshme për të lejuar futjen e ideve të reja dhe inovative.

Gjithashtu, politikat ekzistuese shpesh zbatohen në mënyrë të dobët dhe jo në mënyrë të qëndrueshme. Ky zbatim i dobët e vështirëson ndikimin real të ligjeve që janë krijuar për të promovuar qëndrueshmërinë. Pa udhëzime ose rregulla të forta, shumë biznese turistike ngurrojnë të zbatojnë praktika si reduktimi i mbetjeve, përmirësimi i efikasitetit të energjisë apo përdorimi i burimeve në mënyrë të përgjegjshme.

Një problem tjetër është mungesa e koordinimit midis qeverive lokale, autoriteteve kombëtare dhe sektorit të turizmit. Për të funksionuar iniciativat e ekonomisë qarkulluese, duhet një bashkëpunim më i mirë midis politikbërësve, bizneseve, shkollave dhe komuniteteve lokale. Pa një qëndrim të përbashkët, përparimi ngadalësohet dhe krijohet kaos, ku aktorët nuk punojnë së bashku drejt një qëllimi të përbashkët.

3.4.2 Barrierat Kulturore dhe të Sjelljes

Barrierat kulturore dhe të sjelljes rrjedhin nga besimet, zakonet dhe vlerat që lidhen me mënyrën se si aktorët e ndryshëm, duke përfshirë bizneset, punonjësit dhe konsumatorët, mendojnë dhe sillen ndaj qëndrueshmërisë dhe koncepteve të ekonomisë qarkulluese. Shumë biznese turistike, veçanërisht ato të vogla dhe të mesme, shpesh rezistojnë ndaj ndryshimit për shkak të varësisë së tyre nga modelet e vjetra lineare të biznesit.

Praktikat qarkulluese mund të duken shumë të komplikuar, të shtrenjta ose të panevojshme, sepse ngadalësojnë mënyrën e të menduarit drejt qëndrueshmërisë. Nga ana e konsumatorëve, turistët gjithashtu mund të mos i japin prioritet qëndrueshmërisë kur zgjedhin hotelet, aktivitetet dhe shërbimet që do të përdorin. Për këtë arsye, për shkak të mungesës së kërkesës nga klientët, bizneset janë skeptike për vlerën e zbatimit të praktikave të ekonomisë qarkulluese.

Për më tepër, pronarët e bizneseve dhe punonjësit mund të mos kenë një vetëdijësi të mirë për atë që është ekonomia qarkulluese. Kështu, ata janë më pak të prirur të mendojnë dhe të adoptojnë përfitimet afatgjata që lidhen me një ekonomi qarkulluese, si kostot më të ulëta, ndikimet e reduktuara mjedisore ose reputacioni i përmirësuar i markës, duke lënë disa prej tyre të hezitueshëm për të përfshirë këto praktika.

3.4.3 Barrierat Financiare

Sfidat Financiare i referohen barrierave dhe kostove të lidhura me adoptimin e modeleve dhe praktikave të ekonomisë qarkulluese , të cilat krijojnë një barrë shtesë për bizneset e vogla dhe të mesme (SME) në sektorin e turizmit. Një sfidë kryesore financiare është kostoja fillestare që lidhet me teknologjinë ose infrastrukturën e lidhur me praktikën e qëndrueshme.

Për shembull, mund të ketë një kosto të konsiderueshme fillestare për instalimin e sistemeve efikase të energjisë, krijimin e sistemeve të menaxhimit të mbetjeve, ose kalimin në energji të rinovueshme. Kur shqyrtohen kostot e mundshme të këtyre praktikave, SME-të në sektorin e turizmit në Shqipëri mund të mos jenë në gjendje të japin prioritet për këtë lloj investimi për shkak të burimeve të kufizuara financiare. Një vështirësi shtesë lidhet me mungesën e mundësive financiare. Shpesh qeveritë nuk ofrojnë mjaft subvencione, grante ose hua për iniciativat e gjelbra ose qarkulluese. Mungesa e subvencioneve dhe mundësive për të aksesuar kapital me kosto të ulët i jep shumë bizneseve rrezikun financiar shtesë të lidhur me kalimin në një model qëndrueshmërie.

Një varësi e madhe nga fitimi afatshkurtër është një tjetër sfidë; shumë SME kanë një theks më të madh në fitimin afatshkurtër, që e bën edhe më të vështirë gjetjen e fondeve për investimet që mund të mos sjellin fitime për 3-4 vjet. Megjithatë, siç dihet, ekonomia qarkulluese mund të ofrojë disa përfitime afatgjata (p.sh., përmes kursimit të kostos duke reduktuar mbeturinat, konsumimin e kufizuar të energjisë, ose udhëtimet ajrore të kufizuara).

3.4.4 Barrierat Teknologjike

Barrierat teknologjike shënojnë kufizimet ose mungesën e disponueshmërisë së mjeteve dhe teknologjive për të implementuar efektivisht praktikën e ekonomisë qarkulluese. Në vende si Shqipëria, shumë biznese, veçanërisht ato të vendosura në zona rurale ose më pak të zhvilluara, kanë kufizime në aksesin e teknologjive të avancuara që mbështesin nisma të ekonomisë qarkulluese, si sistemet e riciklimit të mbetjeve, zgjidhjet e energjisë inteligjente, ose opsionet e transportit të qëndrueshëm.

Kjo përvojë e kufizimeve teknologjike mund të pengojë ndjeshëm progresin në aspektet e reduktimit të mbetjeve, efikasitetit të burimeve dhe menaxhimit të mjedisit. Për më tepër, mungesa e infrastrukturës së duhur paraqet një pengesë tjetër të rëndësishme. Mungesa e objekteve kyçe si qendrat e riciklimit, sistemet e kompostimit ose objektet e energjisë rinovueshme pengon bizneset nga zbatimi i plotë i strategjive të ekonomisë qarkulluese. Pa këto parime themelore të vendosura, bizneset përballen me pengesa të mëdha në adoptimin e praktikave të qëndrueshmërisë, siç janë reduktimi i mbetjeve ose kalimi në materiale miqësore me mjedisin.

Përfundimisht, sektori i turizmit në Shqipëri shpesh përballen me një nivel të ulët të digjitalizimit. Qasjet e ekonomisë qarkulluese shpesh mbështeten në mjete digjitale si pjesë e monitorimit të konsumit të burimeve, koordinimin e zgjidhjeve efektive të menaxhimit të mbetjeve dhe angazhimin e klientëve në zgjedhje sociale dhe përgjegjësisht të orientuara. Kur bizneset përballen me kapacitete të ulëta digjitale ose përdorim të kufizuar të aftësive digjitale, kjo paraqet një pengesë tjetër të rëndësishme për të implementuar modelet qarkulluese në mënyrë efektive.

3.4.5 Hendeku i Aftësive dhe Dijeve

Hendekët në njohuri dhe aftësi janë mangësitë në njohuri, arsim dhe përvojë që pengojnë praktikimin e ekonomisë qarkulluese të adoptohet plotësisht në industrinë e turizmit. Një nga sfidat më të mëdha në arritjen e një baze punonjësish të aftë dhe me njohuri për ekonominë qarkulluese janë hendekët e mësipërm që ekzistojnë midis asaj që ofrojnë institucionet/kurset e arsimit dhe trajnimit profesional (VET) për studentët dhe kërkesat reale të industrisë së turizmit.

Ky problem është i theksuar edhe nga fakti që shumë nga programet VET varen nga zhvillimi i kurseve të vjetra dhe mbajnë programe të vjetra që nuk adresojnë siç duhet praktikën e qëndrueshme në zhvillim. Si rezultat, të diplomuarit dalin pa përgatitjen e nevojshme për të ndihmuar në implementimin e ekonomisë qarkulluese. Prandaj, ka një nevojë të madhe për zhvillimin e programeve të trajnimit më të qarta dhe të fokusuara me theks të veçantë tek aftësitë e gjelbra dhe modelet e biznesit të ekonomisë qarkulluese.

Përveç mungesës së përshtatshmërisë së programit VET, shumë SME-të e turizmit në Shqipëri nuk kanë njohuri të mjaftueshme dhe të menjëhershme për konceptet e ekonomisë qarkulluese. Pronarët dhe/ose menaxherët shpesh nuk kanë njohuri të forta për operacionet e qëndrueshmërisë, qasjet për efikasitetin e energjisë, apo sistemet e menaxhimit të mbetjeve, të cilat pengojnë dukshëm pranimin e këtyre praktikave.

Punonjësit gjithashtu nuk kanë as vetëdijen dhe trajnimet themelore për qëndrueshmërinë. Kjo përbën një barrierë të madhe, sepse nëse një biznes turistik nuk ka një forcë pune të trajnuar që kupton se si të zbatojë praktikatat e qëndrueshme, siç janë reduktimi i mbetjeve ose aktivitetet e turizmit të përgjegjshëm, përparimi i qëndrueshëm do të jetë i vështirë.

Për më tepër, mundësitë për zhvillim profesional të vazhdueshëm në fushën e kurikulumeve dhe programeve të turizmit të gjelbër dhe rrethor janë të kufizuara. Kjo vetë kontribuon në pamundësinë e punonjësve dhe praktikuesve të industrisë për të qëndruar në përputhje me produktet e reja të zhvilluara ose ndryshimet e politikave të reja.

3.5 MUNDËSITË PËR EKONOMINË QARKULLUESE NË TURIZËM

- *Akomodime Miqësore me Mjedisin*

Tregu i hoteleve të vegjël dhe të mesëm, shtëpive mikpritëse dhe akomodimit familjar në Shqipëri është zgjeruar shpejt vitet e fundit, kryesisht në destinacione bregdetare dhe malore. Ky është një moment ideal për të kaluar këta praktikues në praktika qarkulluese përmes përshtatjes së politikës së rinovimit/ndërtimit të ri. Shumë nga këto biznese kanë akses të kufizuar në njohuri ose burime për ndërtimin dhe praktikat operacionale të qëndrueshme.

Projekti mund të mbështesë kolegjet profesionale për t'u dhënë praktikuesve dhe trajnerëve profesionalë trajnime në dizajne energjitike efikase, teknologji kursimi uji dhe sisteme energjie të rinovueshme (sidomos diellore, që është ideale për klimën e ngrohtë të Shqipërisë).

Vlera e shtuar mund të shihet gjithashtu me praktikat qarkulluese, si përdorimi i kimikateve më miqësore për mjedisin në produktet e pastrimit, furnizimi me mobilje të përdorura ose të prodhuara lokalisht, dhe ofrimi i produkteve të përdorshme dhe jo njëpërdorimshme që do të reduktojnë ndikimin mjedisor dhe do ta bëjnë Shqipërinë më tërheqëse si destinacion për udhëtarët ekologjikë.

• *Praktikat Qarkulluese në Ushqim dhe Pije*

Ekonomia e vizitorëve dhe sektori i turizmit në Shqipëri mbështeten shumë tek trashëgimia e jashtëzakonshme ushqimore dhe kultura lokale e ushqimit, veçanërisht në vende si Berati, Gjirokastra dhe Riviera Shqiptare. Megjithatë, nuk ka procese të strukturuar për menaxhimin e mbetjeve ushqimore dhe për sigurimin e përbërësve të ushqimit në mënyrë të qëndrueshme.

Modelet qarkulluese të ushqimit dhe pijeve mund të inkurajohen duke trajnuar studentët e VET dhe stafin e bizneseve të vogla dhe të mesme (SME) për burimet lokale, planifikimin sezonal të menisë dhe reduktimin e mbetjeve ushqimore përmes kompostimit ose lidhjes me fermerët lokalë për alternativa (p.sh., ushqim për kafshë ose bio-fertilizues). Me një ekonomi të fortë bujqësore, Shqipëria është në një pozicion të shkëlqyer për të zhvilluar zinxhirë të shkurtër furnizimi ushqimor për të përfituar si ekonomisë së turizmit ashtu edhe komuniteteve bujqësore.

Ka gjithashtu mundësi për eksperiencë turizmi ushqimor "nga ferma në tryezë" si pjesë e ofertës për ekoturizmin. Programet e ardhshme të trajnimit mund të eksplorojnë gjithashtu si mund të ripërdoren mbetjet ushqimore ose si të inkorporohen alternativa të paketimit qarkullues për të ndihmuar organizatat e shërbimeve të hedhjes së mbeturinave që të reduktojnë volumin e mbetjeve në landfille dhe të promovojnë ciklet qarkulluese të ushqimit.

• Zgjidhje të Qëndrueshme Transporti

Zhvillimi i turizmit në Shqipëri, veçanërisht në destinacionet e njohura turistike si Vlorë, Sarandë, Thethi dhe Ksamili, ka rezultuar në rritjen e trafikut dhe në një stres të konsiderueshëm mjedisor.

Shpesh infrastruktura në sektorët e turizmit është e pazhvilluar, veçanërisht në kontekstet rurale dhe ato të bazuara në natyrë. Kjo paraqet një mundësi për konceptet e ekonomisë qarkulluese për të mbështetur mundësi të ndara, me emetime të ulëta dhe lëvizje lokale.

Bizneset e vogla dhe të mesme (SME) mund të përfitojnë duke sjellë shërbime shuttle elektrike, mundësi për qira biçikletash dhe stimuj për të promovuar përdorimin e makinë-pushimeve ose transportit publik si pjesë e shërbimeve të tyre përmes këtij projekti.

Institucionet VET mund të futin përmbajtje lidhur me logjistikën e turizmit të qëndrueshëm dhe mundësitë për lëvizje të gjelbërta, duke ndihmuar kështu në zhvillimin e profesionistëve të ardhshëm që fokusohen në krijimin e impaktit minimal të shërbimeve në zonat natyrore. Ka gjithashtu mundësi për zhvillimin e platformave digjitale për koordinimin e mundësive të transportit të ndarë, një mundësi ku ndërtimi i marrëdhënieve me partnerët e BE-së përmes mobiliteteve mund të jetë i dobishëm për të sjellë njohuri dhe frymëzim.

• *Zhvillimi i Ekoturizmit*

Biodiversiteti i pasur i Shqipërisë, sitet e UNESCO-s dhe toka e pashfrytëzuar si dhe bregdeti i paprekur do të ofrojnë një mjedis të shkëlqyer për ekoturizmin, një hapësirë ideale për të integruar mendimin ekonomik që nga fillimi. Megjithatë, shumë nga aktivitetet e ekoturizmit në Shqipëri janë të papërdorura, të paorganizuara ose të pazhvilluara, duke ofruar mundësi për të ndërtuar kapacitete dhe zhvilluar përvoja autentike turizmi me ndikim të ulët që nuk rrezikojnë ekosistemet, ndërkohë që ofrojnë përfitime për komunitetet lokale përmes trajnimit dhe angazhimit të studentëve të arsimit dhe trajtimit profesional (VET) dhe profesionistëve të turizmit.

Shembuj mund të jenë ecje me guida duke përdorur parimet “mos lëni gjurmë”, akomodim në familje lokale duke përdorur praktika qarkulluese ose pushime natyrore të realizuara me materiale lokale dhe burime të rinovueshme. Programet e mentorimit dhe udhëtimet ndërkufitare mund t’u ofrojnë palëve shqiptare mundësinë për të njohur modele të suksesshme biznesi të ekoturizmit nga shtetet anëtare të BE-së. Angazhimi në ngjarje dhe workshope bashkëpunuese do të nxisë krijimin e projekteve, praktikave dhe produkteve të qëndrueshme të turizmit që do të plotësojnë kulturat dhe peizazhet e Shqipërisë dhe kontekstin e saj gjeografik.

Informacioni dhe rekomandimet e përfshira në këtë seksion janë nxjerrë nga kërkimet e thelluara të bazuara në literaturë, strategji, raporte dhe praktika të mira në Shqipëri dhe në vende të tjera.

.4.

GJETJET NGA PYETËSORËT

Co-funded by the
European Union

4.1 PËRMBLEDHJE

Si pjesë e ushtrimit për të promovuar zhvillimin e qëndrueshëm dhe për të gjetur mundësi për të zhvilluar ekonominë qarkulluese në turizëm dhe mikpritje në Shqipëri, janë zhvilluar dy pyetësorë për grupe të ndryshme synimi. Qëllimi kryesor i këtij ushtrimi ishte mbledhja dhe analiza e të dhënave për të krijuar një kuptim më të mirë të praktikave ekzistuese, sfidave dhe nevojave lidhur me ekonominë qarkulluese, para se të shqyrtohen mundësitë për zhvillimin dhe/ose ndërhyrjet e mundshme.

Pyetësori i parë ishte i drejtuar ndaj mësuesve të Arsimit dhe Trajnimit Profesional (VET) – shkollave profesionale me fokus në edukimin për turizmin dhe mikpritjen – për të kuptuar nivelet e ndërgjegjësimit të tyre, praktikat e mësimdhënies dhe sfidat që hasin në integrimin e koncepteve të qëndrueshmërisë dhe ekonomisë qarkulluese në kurset dhe metodat e tyre të mësimdhënies.

Pyetësori i dytë ishte një anketë e përgjithshme e drejtuar ndaj industrisë dhe palëve të tjera të interesuara në sektorin e turizmit. Ky pyetësor shqyrtoi nivelin e ndërgjegjësimit për ekonominë qarkulluese, si dhe sfidat dhe mundësitë për mundësimin e praktikave qarkulluese në praktikat e përditshme të turizmit në Shqipëri.

Të dhënat e mbledhura nga të dyja pyetësorët online ofrojnë një pamje të mirë të peizazhit aktual dhe formojnë një bazë për mendimin rreth rekomandimeve të qëndrueshme për të ndihmuar në zbatimin e parimeve të ekonomisë qarkulluese si në praktikë ashtu edhe në arsim.

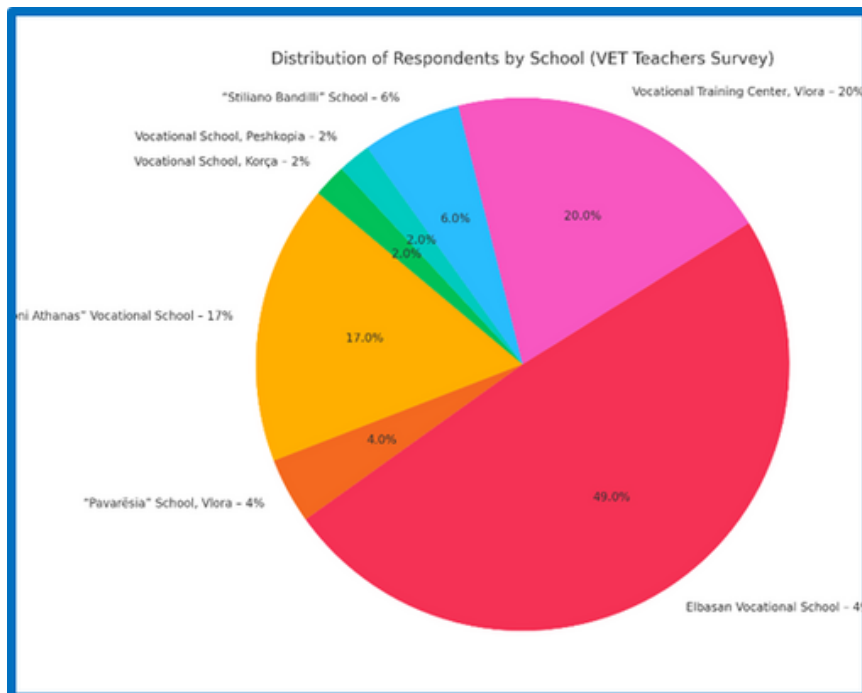

4.2 INFORMACION NGA MËSUESIT E SHKOLLAVE TË ARSIMIT DHE TRAJNIMIT PROFESIONAL (VET)

Ky seksion do të shqyrtojë dhe analizoje të dhënat e mbledhura përmes një pyetësoi të administruar ndaj mësuesve të Arsimit dhe Trajnimit Profesional (VET) për të fituar një kuptim më të thellë të praktikave edukative dhe nevojave që lidhen me qëndrueshmërinë dhe ekonominë qarkulluese për sektorin e turizmit dhe mikpritjes.

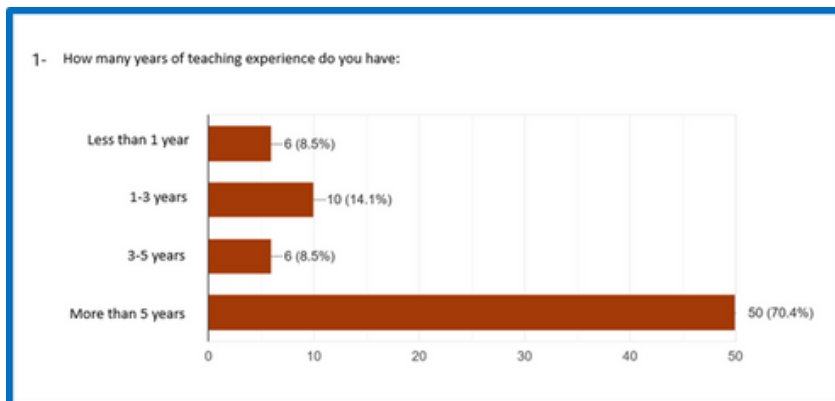
Qëllimi i pyetësorit ishte të vlerësohej niveli aktual i njohurive të mësuesve të VET, përvoja e tyre në praktikë, në çdo situatë mësimdhënie (përfshirë sfidat), dhe interesi i tyre për trajnime të mëtejshme në këto fusha. Në masën që e arriti këtë qëllim, ai ofron një pasqyrë të nevojave për zhvillimin profesional të mësuesve të VET në këtë sektor dinamik dhe në zhvillim.

Kemi mbledhur gjithsej 74 pyetësorë të plotësuar; kështu që kemi të dhëna të mjaftueshme për të nxjerrë konkluzione dhe rekomandime të bazuara në prova. Përgjigjet janë të larmishme dhe janë marrë perspektiva të ndryshme nga institucione profesionale në qytete të ndryshme të Shqipërisë. Shpërndarja e përgjigjeve sipas institucioneve është:

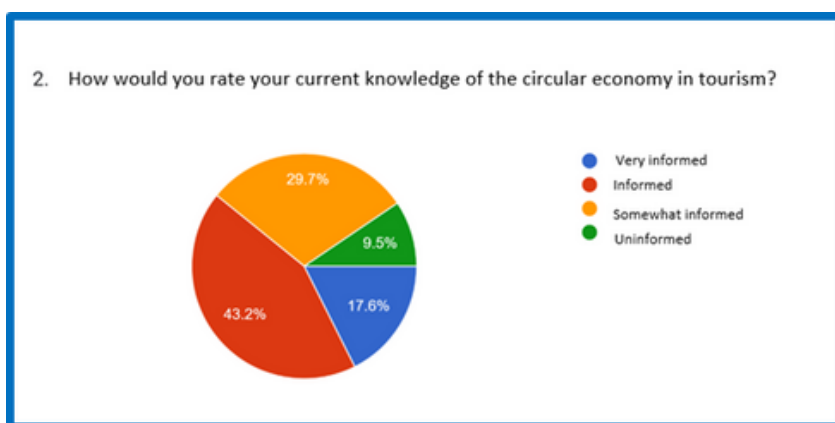
- Shkolla Profesionale "Antoni Athanas" – 17%
- Shkolla "Pavarësia", Vlorë – 4%
- Shkolla Profesionale e Elbasanit – 49%
- Qendra e Trajnimit Profesional, Vlorë – 20%
- Shkolla "Stiliano Bandilli" – 6%
- Shkolla Profesionale, Peshkopi – 2%
- Shkolla Profesionale, Korçë – 2%

Përfaqësimi i gjerë gjeografik dhe institucional mundëson një pasqyrë gjithëpërfshirëse të peizazhit aktual të shkollave profesionale që janë të angazhuara në sektorin e turizmit dhe mikpritjes. Analiza do të identifikojë boshllëqet në përmbajtjen e kurrikulave, duke përcaktuar mundësitë për forcimin e kapaciteteve të mësuesve. Nga ana tjetër, këto rezultate do të kontribuojnë në zhvillimin e iniciativave të trajnimeve dhe mbështetjes për të përmirësuar cilësinë dhe relevancën e arsimit profesional në kontekstin e zhvillimit të qëndrueshëm dhe ekonomisë qarkulluese.

Në lidhje me përvojën, 70.4% e pjesëmarrësve kanë më shumë se pesë vjet përvojë në profesionin e tyre, ndërsa vetëm

6 % e pjesëmarrësve që kanë më pak se një vit përvojë në profesion sugjerojnë se përgjigjet janë dhënë nga profesionistë të edikimit me përvojë, të cilët janë më të përshtatur për të hasur probleme reale në sistemin VET. Ky është një përfitim i veçantë në terma të vlefshmërisë, pasi komentet e tyre janë dhënë në bazë të përgjigjeve të informuara nga individë që kuptojnë strukturën dhe realitetet e arsimit profesional.

Pavarësisht përvojës së përgjithshme të pjesëmarrësve, të dhënat zbulojnë një boshllëk të konsiderueshëm në përgatitjen e

mësuesve kur bëhet fjalë për trajtimin e temës së ekonomisë qarkulluese në kontekstin e turizmit. Vetëm 17.6% e mësuesve të anketuar raportuan se ndihen të informuar mjaftueshëm ose shumë mirë për të trajtuar këtë temë në lëndët e tyre

në klasë, ndërsa shumica e tyre, 43.2%, ndihen të informuar, por jo në mënyrën më të përshtatshme të mundshme.

Në kontrast, 29.7% e pjesëmarrësve (22 mësues) deklaruan se ndihen të papërgatitur ose vetëm pjesërisht të përgatitur, si dhe 7 mësues që raportuan se ndihen plotësisht të painformuar.

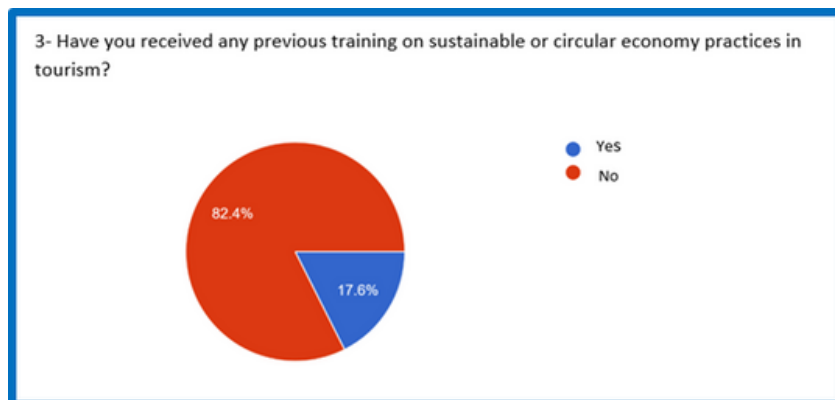
Këto gjetje theksojnë një hendek të qartë njohurie ndërmjet mësuesve të VET në lidhje me konceptin e ekonomisë qarkulluese në turizëm. Ndërsa disa përgjigje mund të kenë një nivel të caktuar njohurie mbi këtë temë, ka një mungesë të thellë dhe përgatitjeje për aplikimin e saj praktik në mësimdhënie.

Ky rezultat tregon një nevojë urgjente për:

- Programet e dedikuara të trajnimit që fokusohen specifikisht në ekonominë qarkulluese në turizëm;
- Përfshirjen e qartë të kësaj teme në kurrikulat e VET;
- Zhvillimin dhe ofrimin e burimeve udhëzuese praktike për të ndihmuar mësuesit në përdorimin e saj në praktikë në klasë.

Në përgjithësi, të dhënat mbështesin nevojën për ndërhyrje të fokusuar në zhvillimin e kapaciteteve, që do të ndihmojnë mësuesit të fitojnë një bazë teorike njohurie, së bashku me mjetet dhe besimin për të mësuar nxënësit e tyre në situata edukative reale.

3. Një përqindje e rëndësishme prej 82.4% e mësuesve nuk kanë marrë asnjë trajnim paraprak, duke treguar një boshllëk kritik në zhvillimin profesional.

Përqindja e ulët e individëve të trajnuar (17.6%) sugjeron se shumica e mësuesve nuk janë të pajisur formalisht për të integruar konceptet e qëndrueshmërisë dhe ekonomisë qarkulluese në mësimdhënien e tyre.

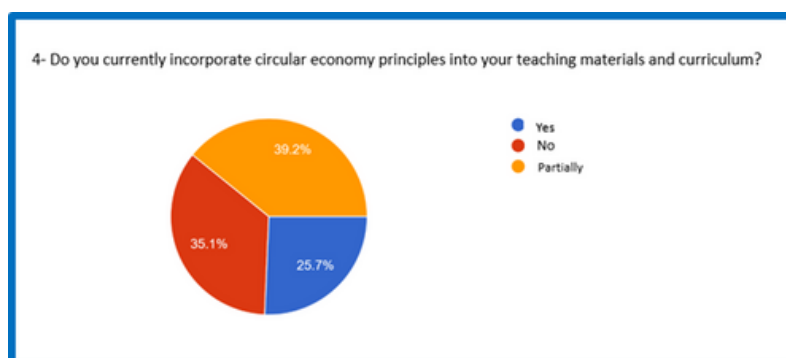
Ndër mësuesit që raportuan se kanë marrë trajnim, u përmendën përvoja të ndryshme, përfshirë:

- Pjesëmarrja në projekte të lidhura me turizmin e qëndrueshëm, si iniciativat e udhëhoqura nga studentët për promovimin e produkteve lokale ose praktikave praktike në ferma didaktike.
- Sesione trajnimi të realizuara nga organizata ndërkombëtare dhe partnere, përfshirë: OEAD, GIZ, Qendra për Aftësitë Konkurruese, INTERVET, Albanian Skills, S4J, projekti ALBVET.
- Fushat tematike të mbuluara në këto trajnime përfshijnë: Turizmin e gjelbër dhe të qëndrueshëm, aftësitë e gjelbra për punët e gjelbra, zhvillimin e qëndrueshëm në mikpritje dhe udhëzimin turistik, menaxhimin e mbetjeve, riciklimin dhe praktikave të ushqimit organik.

Një pjesë e mësuesve është e ekspozuar ndaj koncepteve kyçe si “turizmi i gjelbër,” “ekonomia qarkulluese,” “riciklimi,” “produktet lokale” dhe “fermat didaktike.” Megjithatë, nuk ka një qasje të standardizuar ose sistematike për këtë trajnim. Pjesa më e madhe e angazhimeve ekzistuese janë të bazuara në projekte, afatshkurtra, dhe varen nga partnerët ndërkombëtarë, në vend që të jenë të integruara në strukturat kombëtare.

Ka një nevojë urgjente për trajnim institucional të standardizuar, i përkthyer në njohuri praktike dhe të zbatueshme. Iniciativat e qëndrueshme të trajnimit duhet të jenë të inkorporuara në kuadër të politikave zyrtare të arsimit dhe trajnimit profesional (VET). Zhvillimi i moduleve trajnuese afatgjata në partneritet me industrinë e turizmit dhe agjencitë e zhvillimit është thelbësor. Eksperienca ekzistuese e disa mësuesve mund të shërbejë si bazë për krijimin e një rrjeti trajnues peer-to-peer, duke mbështetur shpërndarjen e brendshme të praktikave më të mira në shkolla.

4. Vetëm 25.7% e mësuesve i integrojnë plotësisht parimet e ekonomisë qarkulluese në lëndët e tyre, duke treguar se përfshirja gjithëpërfshirëse është e kufizuar në një pakicë të vogël.

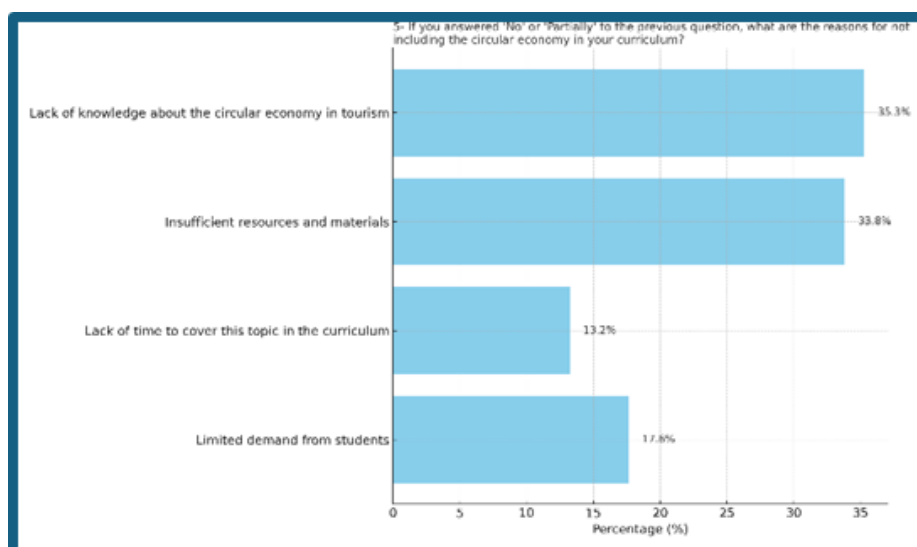

Shumica e mësuesve ose i integrojnë ato pjesërisht (39.2%) ose nuk i integrojnë fare (35.1%), duke treguar boshllëqe sistemike.

Kjo integrim i pjesshëm ose i munguar reflekton:

- Mungesën e burimeve të mjaftueshme mësimore;
- Mungesën e mbulimit tematik në kurrikulat zyrtare;
- Udhëzime ose drejtim të kufizuar institucional ose strategjik.
-

Këto gjetje theksojnë nevojën për një reformë kurikulare për të përfshirë më qartë konceptet e ekonomisë qarkulluese në lëndët profesionale të lidhura me turizmin.

5. Analiza cilësore nga përgjigjet e hapura:

Disa mësues japin lëndë të kulturës së përgjithshme, që nuk lidhen drejtpërdrejt me turizmin ose ekonominë, prandaj ata nuk e shohin si të arsyeshme të përfshijnë konceptet e ekonomisë qarkulluese.

Mungesa e përfshirjes së këtyre temave në kurrikulat zyrtare të miratuara nga VET është një pengesë tjetër e përmendur.

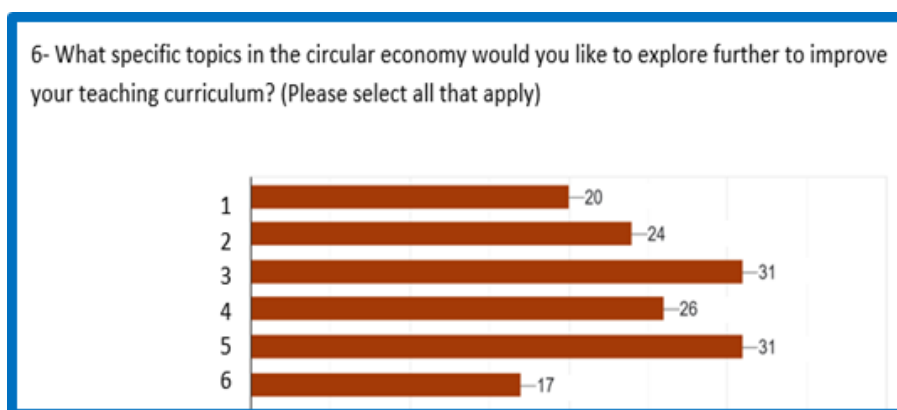
Disa mësues thonë se përdorin njohuritë e tyre për këto tema spontanisht ose kur lidhen me temat që ata zhvillojnë, edhe pse kjo nuk ndodh rregullisht.

Arsyet kryesore për mos-integrimin janë tre: personale, strukturore dhe institucionale.

Mungesa e materialeve dhe kompetencave personale janë pengesat më të dukshme. Përdorimi i qëndrueshmërisë si një prioritet dytësor nga institucionet tregon një boshllëk të thellë në politikat shkollore.

Ka një nevojë për ndërhyrje në:

- Trajnimin e stafit,
- Zhvillimin e burimeve në gjuhën shqipe,
- Rishikimin e strukturës së planifikimit të mësimdhënies.

1. Parimet e ekonomisë qarkulluese – 13.5%
2. Menaxhimi i mbetjeve në turizëm – 16.2%
3. Praktikat e turizmit të qëndrueshëm – 20.5%
4. Certifikatat dhe standardet e gjelbra – 17.7%
5. Modelet e biznesit të ekoturizmit – 20.5%
6. Angazhimi i palëve të interesuara në turizmin e qëndrueshëm – 11.5%

6. Fushat më të kërkuara të fokusit janë modelet e biznesit të eko-turizmit (20.5%) dhe praktikat e turizmit të qëndrueshëm (20.5%), duke reflektuar një kërkesë të fortë për njohuri themelore, si dhe strategji të aplikuara.

Tema të tilla si menaxhimi i mbetjeve dhe certifikimet dhe standardet e gjelbra gjithashtu renditen lart, duke treguar interesin e mësuesve në zbatimin praktik të koncepteve të ekonomisë qarkulluese brenda sektorit të turizmit. Përveç kësaj, interesi i konsiderueshëm në parimet, standardet dhe angazhimin e palëve të interesuara të ekonomisë qarkulluese tregon një ndërgjegjësim për rolin që luajnë kornizat rregullatore dhe bashkëpunimi ndërsektorial në nxitjen e qëndrueshmërisë.

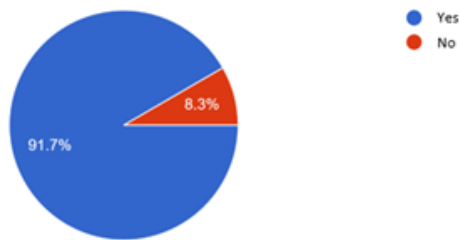
Kishte një nevojë të madhe për një mënyrë më të organizuar dhe gjithëpërfshirëse për të mësuar rreth edukimit për ekonominë qarkulluese.

Mësuesit shprehën një angazhim për të mësuar dhe përditësuar njohuritë e tyre, duke treguar një gatishmëri për të modifikuar mësimdhënien e tyre rreth ndryshimit të standardeve dhe praktikave të industrisë.

Ne rekomandojmë që çdo mundësi trajnimi të përfshijë punëtori tematike, module të specializuara dhe rekomandime praktike që përqendrohen në këto tema.

7- Would you be interested in attending study visits to EU countries to observe circular economy practices in tourism?

7. Kërkesa e qartë (91.7%) për takime ndërkombëtare tregon gjithashtu kërkesën e mësuesve për të vëzhguar zbatimin në botën reale të konstrukteve që ata po mësojnë ose japin mësim.

Ky nocion thekson:

- Përfshirjen e aspekteve të lëvizshmërisë në sipërmarrjet që lidhen me AFP-në;
- Zhvillimin e partneriteteve me organet e BE-së për të lehtësuar transferimin e njohurive;
- Krijimin e një programi të bazuar në stimuj që kombinon trajnimin me ekspozimin ndërkombëtar dhe praktikën përvojuese.

Këto iniciativa do të ndërtojnë kapacitetin e mësuesve dhe do të çojnë përpara sistemin e AFP-së të Shqipërisë drejt përafrimit me praktikën e BE-së dhe inovacionet e reja që lidhen me ekonominë rrethore dhe turizmin e qëndrueshëm.

Webinar trajnimi online 19.6%

2. Seminare praktike ose vizita studimore 32.6%

3. Mentorim nga ndërmarrjet e vogla dhe të mesme të turizmit 10%

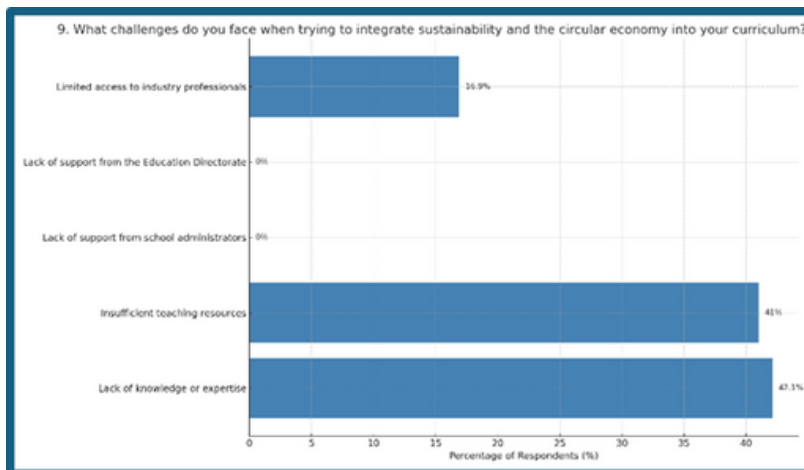
4. Burime për zhvillimin e kurrikulës 8%

5. Bashkëpunim me shkollat ndërkombëtare të AFP-së 29.8%

8. Rezultatet tregojnë një preferencë të qartë për qasje fleksibël dhe të orientuara drejt praktikës ndaj të nxënit. Mësuesit preferojnë më shumë seminarët praktike lokale, duke reflektuar nevojën për trajnime të bazuara në përvojë dhe të lidhura me kontekstin. Webinarët online (19.6%) gjithashtu renditen lart, duke theksuar rëndësinë e formateve dixhitale të arritshme për zhvillim të vazhdueshëm. Mentorimi nga ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (10%) tregon se angazhimi i drejtpërdrejtë me sektorin privat konsiderohet i vlefshëm për fitimin e njohurive të botës reale.

Për më tepër, 29.8% shprehën interes për shkëmbime ndërkombëtare shkollore, duke konfirmuar se ekspozimi ndaj praktikave më të mira jashtë vendit shihet si një plotësues i rëndësishëm i përpjekjeve lokale të trajnimit. Këto gjetje sugjerojnë nevojën për modele hibride trajnimi që kombinojnë të nxënit online dhe atë fizikisht, përfshirje më të madhe të partnerëve të industrisë përmes mentorimit dhe krijimin e rrjeteve të bashkëpunimit institucional për të mbështetur zhvillimin e vazhdueshëm profesional të përshtatur sipas nevojave të mësuesve të AFP-së.

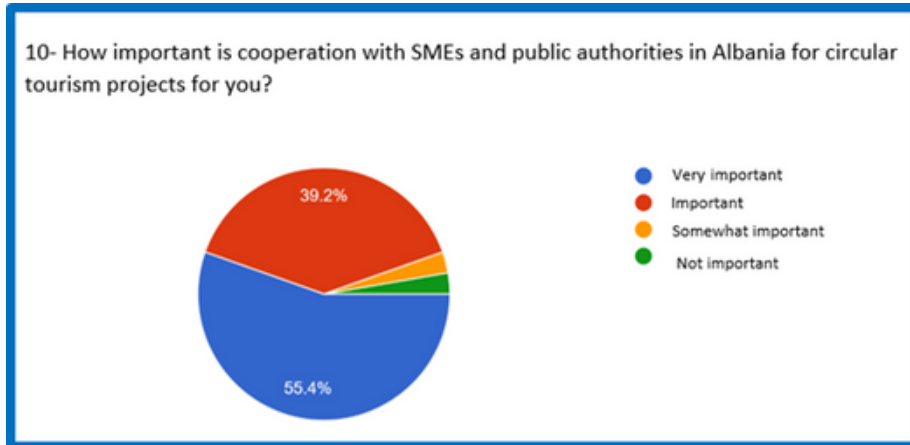

- 1- Mungesë njohurish ose ekspertize mbi lëndën 42.1%
- 2- Burime ose materiale mësimore të pamjaftueshme 41%
- 3- Mungesë mbështetjeje nga administratorët e shkollave 0%
- 4- Mungesë mbështetjeje nga Drejtoria e Arsimit 0%
- 5- Qasje e kufizuar në profesionistë ose mentorë të industrisë 16.9%

9. Pengesat e zakonshme të përmendura lidhen të gjitha me dobësitë strukturore dhe institucionale në sistemin arsimor. Pothuajse gjysma e pjesëmarrësve (41%) identifikuan mungesën e burimeve mësimore në gjuhën shqipe si një pengesë kryesore, e cila më pas mundëson shumë pak mësimdhënie kuptimplote mbi qëndrueshmërinë. Gjithashtu, 42.1% e mësuesve identifikuan mungesën e përvojës së tyre, e cila kërkon ndërtim kapacitetesh.

Ekziston nevoja për mbështetje institucionale për të modifikuar planet e mësimdhënies që do të lejonin një fokus më të qartë mbi qëndrueshmërinë në kurrikulë, përkthimin dhe krijimin e materialeve mësimore të lokalizuara dhe zhvillimin e kapaciteteve së bashku për drejtuesit e shkollave dhe edukatorët për të lehtësuar një qasje koherente dhe të integruar ndaj arsimit të qëndrueshëm në kurrikulën profesionale.

10. Përgjigjet tregojnë një konsensus të fortë mbi rolin kritik të bashkëpunimit ndërsektorial në avancimin e praktikave të turizmit të qëndrueshëm. Një total prej 94.6% e pjesëmarrësve e vlerësuan bashkëpunimin me ndërmarrjet e vogla dhe të mesme dhe autoritetet publike si "shumë të rëndësishme" ose "të rëndësishme", duke theksuar një mirëkuptim të përbashkët se partneritetet kuptimplote janë çelësi për zbatimin e primeve të ekonomisë qarkulluese në sektorin e turizmit. Mësuesit theksojnë veçanërisht vlerën e punës me bizneset lokale dhe organet komunale në projekte konkrete, si dhe integrimin e përpjekjeve për qëndrueshmëri brenda komunitetit lokal.

Ky mendim sugjeron nevojën për mekanizma të strukturuar institucionalë për të lehtësuar dhe forcuar bashkëpunimin midis shkollave profesionale, sektorit privat dhe aktorëve të qeverisjes vendore, duke mundësuar në fund të fundit mundësi më të integruara dhe të botës reale të të nxëniet për studentët.

11- What do you think would be the most significant benefit of integrating circular economy principles into the VET curriculum?

11. Një pjesë e madhe e të anketuarve (afërsisht 27%) identifikuan përmirësimin e përfitimeve të punësimit të studentëve si përfitimin më të rëndësishëm, duke

treguar një përputhje të mirë për arsimin mbi ekonominë qarkulluese dhe përgatitjen për tregun e punës. Përveç kësaj, 36.5% u përgjigjën me bashkëpunim ndërkombëtar dhe treguan se e njihnin ndikimin gradual në standarde më të mira për praktikën e industrisë në planin afatgjatë. Është interesante se një grup më i vogël mësuesish (përkatesisht 24.3% dhe 12.2%) theksuan konkurrencën e biznesit dhe përfitimin e praktikave më të mira të qëndrueshmërisë në industrinë e turizmit, duke treguar se këto vlerësoheshin, por ishin dytësore ndaj rezultateve të studentëve. Përgjigjet në kategorinë "Tjetër" ishin të kufizuara dhe nuk dukeshin se përfaqësonin një pikëpamje alternative mbizotëruese.

Duket se zhvillimi i ekonomisë rrethore shihet si një mekanizëm për përmirësimin e aftësive praktike dhe punësueshmërisë së studentëve si një strategji, duke konfirmuar marrëdhënien parësore midis AFP-së dhe sektorit të arsimit, duke iu përgjigjur nevojave të tregut të punës.

Prandaj, kjo informon promovimin e reformave kurrikulare rreth angazhimeve të qarta nga sektori privat në lidhje me kompetencat e qëndrueshme dhe të gatshme për punë për qëndrueshmërinë e menjëhershme dhe afatgjatë të punësueshmërisë së studentëve.

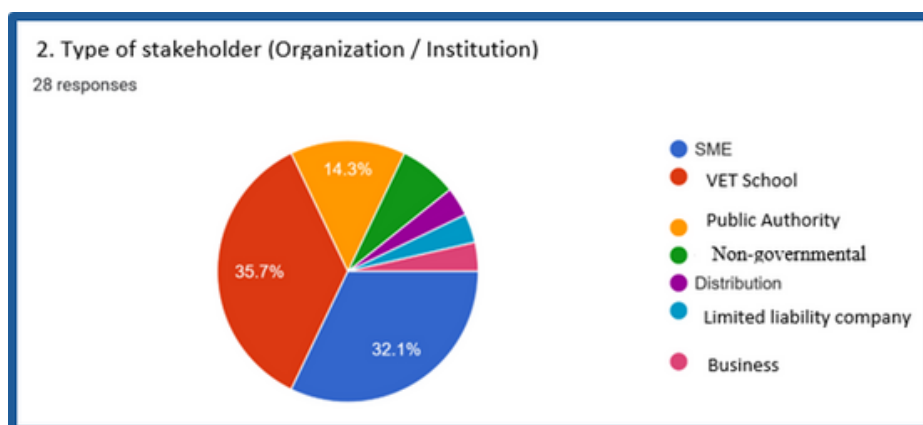
4.3. INFORMACION I MBLEDHUR NGA PYETËSORI I PËRGJITHSHËM

Pyetësoni i përgjithshëm synonte të krijonte një pamje më të qartë të kornizës që çon në identifikimin e sfidave, mundësive dhe barrierave për një ekonomi qarkulluese në Shqipëri në lidhje me ndërmarrjet e mikpritjes dhe turizmit.

Pyetësoni i strukturuar iu shpërnda palëve të interesuara në turizëm, duke përfshirë ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM), autoritetet publike, ofruesit e arsimit dhe palë të tjera të interesuara në turizëm. Në total, u mbledhën 28 pyetësorë të plotësuar, duke ofruar njohuri të vlefshme cilësore mbi ndërgjegjësimin, kapacitetin dhe nevojat e perceptuara aktualisht për praktikën e turizmit rrethor.

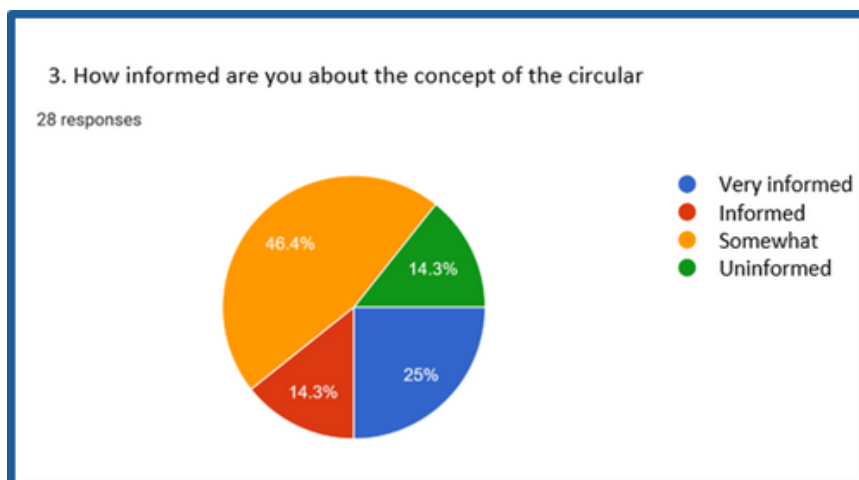
Qëllimi i këtij raporti është të paraqesë një analizë të detajuar në nivelin e pyetjeve dhe të raportojë gjetjet kryesore, të deklarojë përfundimet dhe të ofrojë rekomandime se si të miratohet dhe të zbatohet EQ në praktikë. Ai synon të jetë një pikënisje për veprimet e ardhshme në arsimin dhe trajnimin profesional (AFP), zhvillimin e politikave dhe zhvillimin e industrisë së turizmit në turizmin e qëndrueshëm.

2. Të dhënat e mbledhura tregojnë se pjesëmarrësit në këtë pyetësor përfaqësojnë një përzierje të konsiderueshme institucionesh dhe organizatash, ku numri më i madh janë shkollat e Arsimit dhe Trajnimit Profesional (35.7%) dhe ndërmarrjet e vogla dhe të mesme që operojnë në sektorin e turizmit dhe mikpritjes (32.1%). Kjo pasohet nga autoritetet publike me 14.3% dhe aktorë të tjerë si OJQ-të, kompanitë tregtare dhe bizneset individuale.

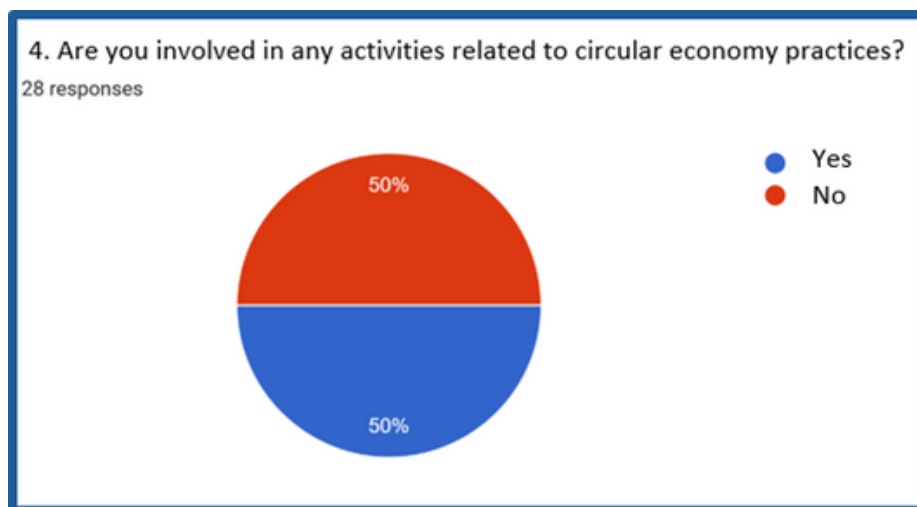
Kjo përbërje tregon se përgjigjet e marra pasqyrojnë një panoramë të larmishme dhe gjithëpërfshirëse, duke përfshirë aktorët kryesorë që ndihmojnë në ndërtimin dhe menaxhimin e sektorit të turizmit. Prania e institucioneve të arsimit profesional është veçanërisht e rëndësishme në këtë kontekst, pasi tregon gatishmërinë e sistemit arsimor për të luajtur një rol aktiv në edukimin për ekonominë qarkulluese.

Përmes këtij raporti, theksohet rëndësia e bashkëpunimit ndërsektorial si një parakusht për zbatimin efektiv të praktikave të ekonomisë qarkulluese në turizëm.

3. Përgjigjet e pyetjeve të bëra në këtë seksion sugjerojnë një ndërgjegjësim minimal të konceptit të ekonomisë qarkulluese. Vetëm 25% e të anketuarve e klasifikojnë veten si shumë të informuar, ndërsa pjesa më e madhe (46.4%) e klasifikojnë veten si "disi të informuar". Një përqindje tjetër e konsiderueshme (14.3%) e klasifikojnë veten si të painformuar.

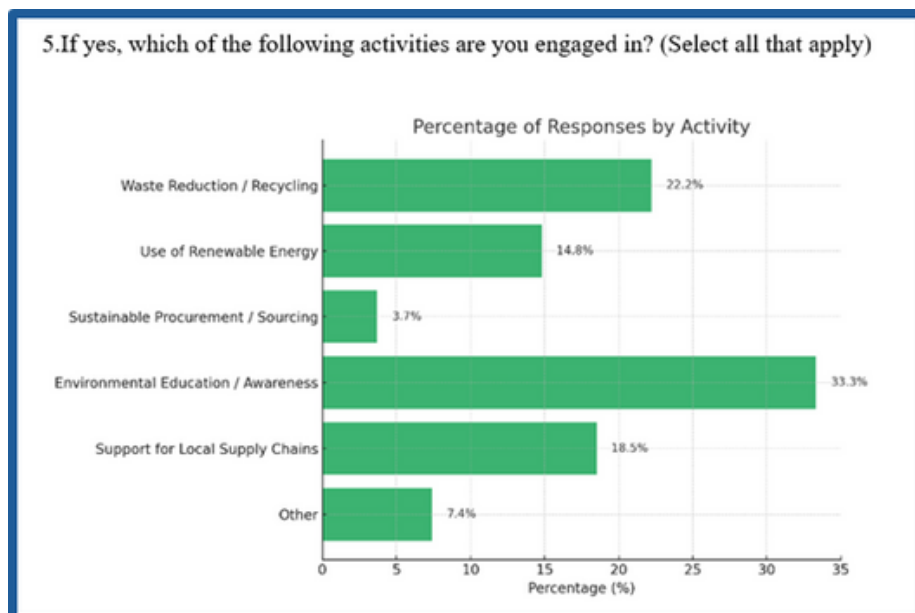
Këto rezultate nxisin shqetësim të konsiderueshëm në lidhje me aftësinë e sektorit për t'u zhvendosur drejt modeleve të ekonomisë qarkulluese në kohën e tanishme. Nëse aktorët nuk kanë një kuptim të qartë dhe të plotë të konceptit të ekonomisë qarkulluese, nuk do të jetë e mundur që ata të ndërmarrin hapa të qëndrueshëm dhe të qëllimshëm drejt kalimit në operacione më të gjelbra. Kjo gjendje nënkupton që strategjitë e komunikimit dhe edukimit rreth ekonomisë qarkulluese duhet t'u bëhen të qarta aktorëve në nivele të ndryshme, nga udhëheqësit e biznesit, deri te administratat publike dhe mësuesit e AFP-së.

4. Diapazoni i përgjigjeve është i ndarë në mënyrë të barabartë: 50 përqind e të anketuarve janë të përfshirë në një praktikë të ekonomisë qarkulluese tani, ndërsa 50 përqind e tjerë nuk janë të përfshirë në asnjë mënyrë.

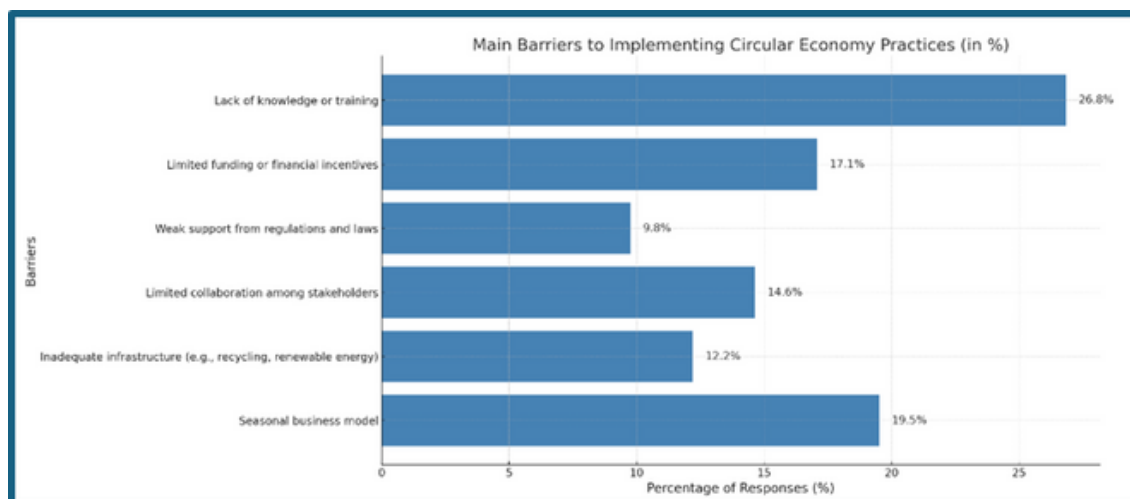
Ndarja pasqyron një gjendje tranzicioni, pasi 50 përqind e aktorëve ose kanë filluar të zbatojnë praktika të qëndrueshme dhe gjysma tjetër jo. Përfshirja e gjysmës së aktorëve mund të jetë rezultat i mungesës së njohurive, mungesës së mbështetjes financiare ose mungesës së qartësisë në lidhje me rregulloret dhe përfitimet e prekshme të këtyre praktikave.

Duke ecur përpara, është e qartë se përfshirja e mëtejshme duhet të ndodhë nëpërmjet një ndërhyrjeje sistematike nëpërmjet mekanizmave nxitës dhe përfshirjes graduale të aktorëve që mund të jenë më të ngadaltë në përshtatje.

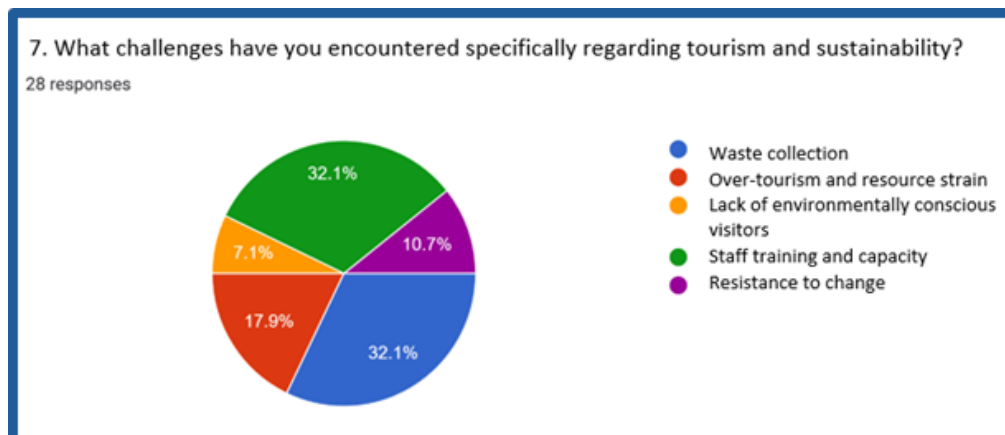
5. Ndër ata që janë të angazhuar në aktivitete të ekonomisë qarkulluese, më shpesh, këto janë në formën e edukimit dhe ndërgjegjësimit mjedisor (9), përpjekjeve për përgjigje nga riciklimi primar e poshtë (6), marrëveshjes për zinxhirët lokalë të ujit (5) dhe teknologjisë së energjisë së rinovueshme (4). Vetëm një përmendje e përciptë e burimeve të studimeve të tij.

Kjo tregon se ndërgjegjësimi dhe edukimi janë format më të arritshme dhe më pak të kushtueshme të praktikës, ndërsa teknologjia dhe praktikat e jetës (p.sh. energjia e rinovueshme ose prokurimi i qëndrueshëm) praktikohen më pak për shkak të kostove dhe pagave institucionale.

6. Përgjigjet tregojnë një pikëpamje më të zgjeruar nga të anketuarit për ekonominë qarkulluese, duke ofruar vullnetarisht një sërë drejtimesh që ekonomia qarkulluese lejon për një ndikim pozitiv. Përfitimi më i cituar është mbrojtja e mjedisit (12 përgjigje), më pas është ndryshimi i imazhit të destinacionit dhe organizatës (7 përgjigje) dhe ndryshimi i efikasitetit të përdorimit të burimeve (6 përgjigje). Disa të anketuar tregojnë gjithashtu se ekonomia qarkulluese lejon gjithashtu përfitime ekonomike dhe sociale afatgjata.

Të dhënat sugjerojnë se po rritet ndërgjegjësimi për natyrën e shumëfishtë të përfitimeve nga ekonomia qarkulluese, përtej aspektit mjedisor. Megjithatë, fakti që vetëm një nëngrup i të anketuarve i referohet përfitimeve ekonomike është një shenjë se lidhjet nuk janë bërë ende në mënyrë të qartë midis praktikës së qëndrueshme dhe përfitimit të prekshëm financiar të biznesit, i cili është një kusht i domosdoshëm për të katalizuar një përfshirje më të gjerë në sektorin privat.

7. Gjetjet tregojnë një numër sfidash me të cilat përballen aktorët e lidhur me sektorin e turizmit kur përpiqen të zbatojnë ekonominë rrethore.

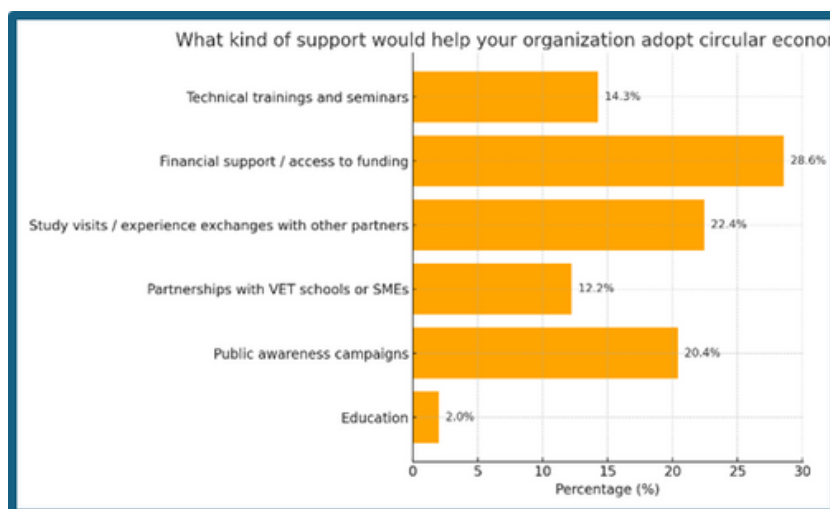
Pamundësia për të aksesuar fonde për të bërë investime të gjelbra është një nga sfidat më të ekspozuara, si dhe mungesa e kuadrit rregullator, ligjor dhe teknik.

Pjesëmarrësit identifikuan më tej mungesën e njohurive dhe kapaciteteve si një sfidë tjetër.

Kjo tregon se çështja është një çështje shumëplanëshe dhe kërkon ndërhyrje të koordinuar në disa nivele:

- forcimin e politikave publike që kontribuojnë në zbatimin e praktikave të qëndrueshmërisë;
- zhvillimin e mekanizmave të mbështetjes financiare për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme; dhe forcimin e kapaciteteve përmes trajnimeve të synuara.

Sfidat e treguara korrespondojnë me përvojat ndërkombëtare ku lëvizja drejt një ekonomie qarkulluese kërkon një rrugë të qartë strukturore për mbështetje dhe jo vetëm ndërgjegjësim.

8. Kjo pyetje zbuloi njohuri të rëndësishme mbi nevojat praktike dhe pritjet e palëve të interesuara në turizëm në Shqipëri, ndërsa ata kërkojnë të kalojnë në një ekonomi qarkulluese. Nevojat e tyre për mbështetje u shprehën në mënyra të ndryshme, por zakonisht përfshinin sugjerime për mbështetje financiare, vizita studimore të mundshme ose mundësi për ndarjen e përvojave nga kolegët, dhe ndërgjegjësim publik. Kjo sugjeron që palët e interesuara në turizëm e kuptojnë rëndësinë e ekonomisë qarkulluese dhe identifikojnë pengesat në zbatim që shpesh bazohen në burime ose sisteme.

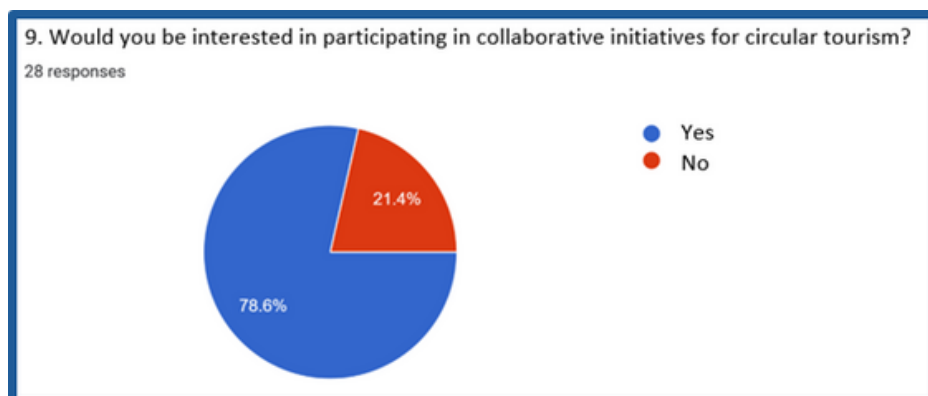
Zgjidhja më e zgjedhur ishte "Mbështetje financiare / qasje në financim", e cila u raportua nga pothuajse të gjithë të anketuarit si pasojë. Kjo mbështet idenë se shumë organizata do të donin të ndryshonin, por nuk kanë aftësinë ta bëjnë këtë. Transformimet e qëndrueshme ose qarkulluese shpesh kërkojnë një nivel të caktuar investimi në infrastrukturë, pajisje ose trajnim ku financimi ose mbështetja e jashtme do të ndihmonte qartë. Nëse transformimi çon në kosto shtesë ose të paparashikuara, është e lehtë të...

të kuptojnë se si Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme (NVM), llojet mbizotëruese të biznesit në sektorin e turizmit në Shqipëri, thjesht e shohin investimin si shumë të madh dhe ose nuk bëjnë asgjë ose mbeten në praktikat e mëparshme operative.

Kërkesa për vizita studimore dhe ndarjen e përvojave është gjithashtu mjaft e rëndësishme, duke treguar fazën e zbatimit në të cilën ndodhen shumica e të anketuarve. Në vend që të punojnë të izoluar, bizneset dhe institucionet po kërkojnë të tematizojnë të nxënit i cili bazohet në shembuj realë, mundësisht nga kontekste të krahasueshme ose vende fqinje. Kjo kërkesë tregon një orientim të fortë të të nxënit, i cili sugjeron që palët e interesuara janë të vetëdijshme për atë që nuk e dinë dhe të motivuara për të korrigjuar boshllëkun e shkurtuar të njohurive përmes ekspozimit dhe dialogut me kolegët.

Gjetjet së bashku tregojnë nevojën për një qasje shumëdimensionale mbështetëse për sektorin: një kombinim i instrumenteve të financimit, shkëmbimeve të njohurive, aktiviteteve edukative dhe mjeteve të angazhimit publik. Këto nevoja nuk janë unike; ato janë të lidhura dhe të nevojshme për t'u përmbushur përmes programeve të integruara që mund të krijojnë kushtet themelore që turizmi qarkullues të lulëzojë në një mënyrë të qëndrueshme dhe të integruar.

9. Këto përgjigje tregojnë se palët e interesuara të lidhura me turizmin në Shqipëri kanë një gatishmëri pozitive për t'u bashkuar me aktivitete bashkëpunuese rreth turizmit qarkullues, gati 79% shprehën gatishmëri për të marrë pjesë. Ky është një zbulim i rëndësishëm pasi një aspekt kritik i integritetit të parimeve të ekonomisë rrethore kërkon partneritete midis bizneseve, arsimit, autoriteteve lokale dhe shoqërisë civile.

Një qasje bashkëpunuese është jetike, veçanërisht pasi sektori i turizmit karakterizohet nga zinxhirë furnizimi kompleksë dhe marrëdhënie të ndërvarura në të cilat nevojiten qasje të përbashkëta për menaxhimin efektiv të mbetjeve, transportin e koordinuar dhe për të zhvilluar shërbime turistike miqësore me mjedisin. Ekziston gjithashtu një paralele me zbulimin e mëparshëm se palët e interesuara ishin të interesuara në shkëmbimin e njohurive dhe mësimin e përbashkët si pjesë e transformimit të qëndrueshëm.

21% e të anketuarve që preferuan të angazhoheshin më pak në bashkëpunim tregojnë sfidat e mundshme që shpjegojnë mungesën e disponueshmërisë së burimeve, dyshimin për efektivitetin e përpjekjeve kolektive ose mungesën e mbështetjes institucionale.

Synimi i barrierave për bashkëpunim do të jetë një qasje kritike për ndërtimin e një bashkëpunimi që është gjithëpërfshirës dhe efektiv, në mënyrë që të gjithë aktorët të ndihen të dëgjuar dhe të vlerësuar.

Në përgjithësi, kjo pyetje zbulon shenja optimizmi për iniciativat në grup dhe një rrjet bashkëpunues të gatshëm për të bashkë-krijuar zhvillime të qëndrueshme dhe fleksibël të turizmit.

10. In your opinion, what is the biggest action to accelerate circular economy practices in tourism in Albania?

10. Përgjigjet e hapura për këtë pyetje zbulojnë disa fusha të rëndësishme për përparimin e turizmit qarkullues në Shqipëri. Mbështetja financiare ishte një shqetësim mbizotërues, megjithatë, shumë përgjigje nga ndërmarrjet shumë të vogla dhe të vogla dhe të mesme shprehën se subvencionet, lehtësirat tatimore dhe kreditë preferenciale duheshin marrë në konsideratë për të zvogëluar rreziqet ekonomike të kalimit në praktikën e biznesit rrethor. Pa veprime dhe mekanizma të vendosur për të mbështetur financiarisht bizneset, ato do të ndihen të pavullnetshme dhe të paafta për të marrë një shans për të kuptuar teknologjitë e reja dhe për të ecur përpara me një model biznesi të qëndrueshëm.

Përveç kësaj, ekzistonte një mandat i qartë për ndërtimin e kapaciteteve dhe krijimin e kuptimit publik. Palët e interesuara theksuan se si ofruesit e shërbimeve ashtu edhe konsumatorët shpesh nuk i dinë parimet themelore të qarkullueshmërisë, për shembull zvogëlimin e mbeturinave, ripërdorimin e materialeve dhe zbatimin e energjisë së rinovueshme.

Kjo tregon se më shumë trajnim dhe angazhim publik është i nevojshëm dhe mund të jetë i domosdoshëm nëse do të ndodhë një tranzicion më i gjerë kulturor në mbështetje të qëndrueshmërisë.

Infrastruktura mbetet një pengesë e rëndësishme. Kur sistemet publike të ujërave të zeza janë të pamjaftueshme, siç është mungesa e ndarjes së mbeturinave ose kompostimit, industria e turizmit përballlet me pengesa praktike në destinacionet turistike. Këto çështje shpesh lidhen me çështje më të mëdha qeverisjeje; prandaj, nevojitet një koordinim më i mirë midis autoriteteve lokale dhe bizneseve lokale.

Gjithashtu, pati mbështetje dërmuese për një kuadër rregullator më të fortë, pasi disa të anketuar përmendën se mendonin se nuk mjaftonin thjesht përpjekjet vullnetare - ata kërkojnë legjislacion që imponon një bazë të caktuar për veprim të qëndrueshëm. Legjislacioni do të ofrojë pritje të qarta, një bazë për të përparuar dhe më pas do të inkurajojë inovacionin, duke ofruar njëkohësisht mundësinë për të matur progresin.

Së fundmi, shumë të anketuar treguan nevojën për platforma për veprim kolektiv për bizneset, institucionet arsimore, bashkitë dhe OJQ-të për të hartuar dhe shkallëzuar veprimin rrethor në mënyrë bashkëpunuese - pa këtë qasje, çështjet e paqarta dhe të ndërvarura që lidhen me turizmin rrethor do të jenë të vështira për t'u zgjidhur.

Në përgjithësi, përgjigjet kapin një pamje strategjike të përpjekjes shumëplanëshe të nevojshme për të ndërtuar turizëm të qëndrueshëm në Shqipëri, duke nënvizuar rëndësinë e bashkëpunimit, financimit, arsimit dhe qeverisjes së vazhdueshme.

PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

Co-funded by the
European Union

5.1 PËRFUNDIME BARRIERAT DHE SFIDAT

Njohuri dhe aftësi teknike të kufizuara

- Mësuesit e shkollave profesionale (rreth 60%) kanë njohuri të kufizuara ose aspak njohuri mbi konceptet e ekonomisë qarkulluese (EQ).
- Bizneset turistike nuk janë të informuara mjaftueshëm rreth përfitimeve ose praktikave të EQ.

Kjo është një sfidë e dyfishtë si për arsimin ashtu edhe për zbatimin praktik të koncepteve të ekonomisë qarkulluese.

Ekonomia qarkulluese nuk është e përfshirë në kurrikulat profesionale

- Shkollat profesionale nuk kanë module të përcaktuara mbi qëndrueshmërinë dhe ekonominë qarkulluese.
- Temat përkatëse zgjidhen rastësisht nga burime të ndryshme dhe nuk përfshihen sistematikisht si pjesë e kurrikulës!

Kjo pengon zhvillimin e aftësive të gjelbra tek studentët që përgatiten të hyjnë në sektorin e turizmit.

Mungesa e bashkëpunimit funksional midis shkollave dhe sektorit privat

- Ka pak ose aspak bashkëpunim afatgjatë me bizneset e turizmit të qëndrueshëm.
- Praktikat dhe projektet e përbashkëta janë të rralla dhe jo sistematike.

Kjo kufizon mundësinë për transferimin e njohurive dhe trajnimin profesional me ndikim për qëndrueshmërinë.

Barrierat ekonomike për kompanitë

- Kostot që lidhen me zbatimin fillestar të praktikave qarkulluese dhe teknologjive të gjelbra janë tepër të larta.
- Nuk ka subvencione ose mbështetje financiare për të inkurajuar investimet e qëndrueshme.

Kjo nuk ofron asnjë nxitje për kompanitë që të kalojnë drejt një modeli qarkullues/qëndrueshëm.

Mungesa e një politike dhe kuadri strategjik efektiv

- Nuk ka një strategji kombëtare që lidh arsimin profesional me objektivat e turizmit të qëndrueshëm.
- Iniciativat që lidhen me edukimin profesional janë të izoluara dhe nuk kanë mbështetje institucionale.

Në fund të fundit, kjo kufizon koordinimin midis palëve të interesuara, duke çuar në veprime të izoluara dhe të paqëndrueshme.

Mungesa e mekanizmave të zbatimit dhe monitorimit në nivel lokal

- As shkollat dhe as bizneset nuk kanë qasje në strukturat e mentorimit dhe këshillimit për të futur praktikatat e EQ-së.
-
- Aktorët e qeverisjes vendore shpesh nuk janë të angazhuar në inkurajimin aktiv të EQ-së në nivel rajonal.

Si rezultat, zbatimi i dobët me ndjekje të kufizuar të qëndrueshmërisë po ndodh në nivelin bazë.

5.2 REKOMANDIME

Forcimi i njohurive dhe kapaciteteve të ekonomisë rrethore

- Integroni Edukimin e Vazhdueshëm (EQ) në programet e zhvillimit profesional të mësuesve.

Mësuesit kanë nevojë për zhvillim profesional të strukturuar dhe të vazhdueshëm që ofron si njohuri teorike ashtu edhe 'mjete' praktike për të dhënë mësim EQ.

- Përfshijeni EQ si një temë transversale në të gjitha kurrikulat profesionale.

EQ duhet të integrohet dhe të ndërtohet në lëndë/kurse që lidhen drejtpërdrejt me turizmin, mjedisin/qëndrueshmërinë, bujqësinë dhe sipërmarrjen, për të ndihmuar në ndërtimin e kompetencave të gjelbra tek nxënësit.

Kjo do të thotë që si mësuesit ashtu edhe nxënësit mund të angazhohen me parimet e EQ në një nivel themelor.

Inkurajimi i bashkëpunimit shkollë-biznes për iniciativat e edukimit të vazhdueshëm

- Ndërtoni partneritete formale midis shkollave profesionale dhe aktorëve të biznesit të gjelbër.

Inkurajoni angazhimet afatgjata për stazhe, trajnime të dyfishta, projekte qëndrueshmërie dhe bashkë-hartim të kurrikulës.

- Angazhoni bizneset në planifikimin e kurrikulës dhe në qarqet e reagimeve.

Ngrini borde këshillimore ose grupe pune lokale ku bizneset mund të artikulojnë rolin që mund të luajë arsimit në përgjigjen ndaj nevojave reale të tregut në aspektin e turizmit të qëndrueshëm.

Kjo thellon përvojën praktike të nxënësve dhe siguron që rezultatet e arsimit të përputhen me zhvillimin e vazhdueshëm të nevojave të tregut të punës së gjelbër.

Lehtësimi i aksesit në informacionin e ekonomisë qarkore për bizneset

- Ngritja e një qendre burimesh dixhitale ose fizike të EQ-së
Qendrat duhet të përmbajnë shembuj të praktikave më të mira, udhëzime teknike, module trajnimi dhe raste suksesi të orientuara drejt biznesit të turizmit.
- Nxitja e fushatave ndërgjegjëse për të shfaqur përfitimet e EQ-së.

Ka shumë biznese që nuk janë të vetëdijshme se si EQ mund të përmirësojë efikasitetin, të kursejë kostot dhe të rrisë konkurrueshmërinë.

Kjo adreson boshllëkun e njohurive dhe i inkurajon bizneset të kërkojnë angazhim në mundësitë transformuese të EQ-së.

Mbështetje Financiare për Kalimin në Modelet e Biznesit Qarkullues

- Ngritja e skemave të financimit publik (qoftë përmes granteve, stimujve tatimorë apo kredive të buta).

Qëllimi është që mekanizmat financiarë të zvogëlojnë barrën fillestare të investimit në eko-inovacion, energji të rinovueshme dhe materiale qarkulluese.

- Përqendrimi në mekanizmat e financimit që i japin përparësi kriterëve të gjelbra dhe rrethore në programet e financimit të turizmit.
- Konvertimi i projekteve të mbështetura publikisht dhe nga donatorët duke e bërë EQ një kriter prioritar të pranueshmërisë ose vlerësimit.

Kjo mund t'i bëjë investimet rrethore më të realizueshme dhe tërheqëse për bizneset e vogla të turizmit.

Përafrimi i Politikave në Arsim, Mjedis dhe Turizëm

- Krijimi i një strategjie gjithëpërfshirëse kombëtare që lidh AFP-në, EQ-në dhe turizmin e qëndrueshëm.

Një strategji ndërsektoriale do të ofrojë drejtim, burime dhe legjitimitet për iniciativat e ekonomisë qarkulluese.

- Përfshirja e Edukimit Profesional në politikat e arsimit profesional.

Edukimi profesional duhet të përfshihet në të gjitha kualifikimet, rregulloret dhe standardet kombëtare si për mësuesit ashtu edhe për trajnerët.

Kjo do të sigurojë që ndryshimet e mëvonshme sistemike të mund të informohen nga mbështetja në nivelin e politikave, dhe jo vetëm nga nisma të izoluar.

Krijimi i Strukturave Vendore të Zbatimit dhe Mentorimit

- Krijoni pozicione mentorësh të edukimit të vazhdueshëm në nivel rajonal/bashkiak.

Këta mentorë mund të ndihmojnë shkollat dhe bizneset me mbështetje praktike, zbatimin e projekteve dhe ndarjen e praktikave të suksesshme.

- Monitorimi dhe vlerësimi i vazhdueshëm i përpjekjeve të edukimit të vazhdueshëm në nivel lokal.

Zhvilloni tregues dhe mekanizma reagimi për të ndjekur progresin, për të zbuluar pengesat herët dhe për të ndryshuar strategjitë.

Kjo siguron të nxënit konstruktiv dhe përshtatjen e praktikave rrethore në nivel lokal.

REFERENCAT

Referencë 1

2024_OECD_A Roadmap towards Circular Economy of Albania OECD
{pp 11 + 16-17 + 40 + 61-64}

Referencë 2

2023_OECD_Circular-economy-prioritisation-Albania-presentation

Referencë 3

2023_European Parliament Circular economy definition, importance and benefits

Referencë 4

Circular economy action plan - European Commission

Referencë 5

2023_GIZ_Leading the transition towards circular economy and sustainable urban development

Referencë 6

INSTAT - <https://www.instat.gov.al/>

ANEKS 1

Pyetësor për mësuesit e shkollave profesionale

Seksioni 1: Informacion i Përgjithshëm

Emri i institucionit (opsional): _____

1. Sa vjet përvojë mësimdhënie keni:

- Më pak se 1 vit
- 1-3 vjet
- 3-5 vjet
- Më shumë se 5 vjet

Seksioni 2: Njohuritë dhe përvoja aktuale në ekonominë rrethore

2. Si do ta vlerësonit njohurinë tuaj aktuale për ekonominë rrethore në turizëm?

- Shumë i informuar
- I informuar
- Disi i informuar
- I painformuar

3. A keni marrë ndonjë trajnim të mëparshëm mbi praktikatat e qëndrueshme ose të ekonomisë rrethore në turizëm?

- po
- jo
- Nëse po, ju lutemi jepni detaje: _____

4. A i përfshini aktualisht parimet e ekonomisë rrethore në materialet dhe kurrikulën tuaj mësimore?

- po
- jo
- pjesërisht

ANEKS 1

5. Nëse iu përgjigjët "Jo" ose "Pjesërisht" pyetjes së mëparshme, cilat janë arsyet për mospërfshirjen e ekonomisë rrethore në kurrikulën tuaj? (Ju lutemi zgjidhni të gjitha që aplikohen)

-
- Mungesë njohurish rreth ekonomisë rrethore në turizëm
- Burime dhe materiale të pamjaftueshme
- Mungesë kohe për të mbuluar këtë temë në kurrikulë
- Kërkesë e kufizuar nga studentët

6. Cilat tema specifike në ekonominë rrethore dëshironi të eksploron më tej për të përmirësuar kurrikulën tuaj mësimore? (Ju lutemi zgjidhni të gjitha që aplikohen)

- Parimet e ekonomisë rrethore
- Menaxhimi i mbetjeve në turizëm
- Praktikat e turizmit të qëndrueshëm
- Çertifikimet dhe standardet e gjelbra
- Modelet e biznesit të ekoturizmit
- Angazhimi i palëve të interesuara në turizmin e qëndrueshëm
- Tjetër (ju lutemi specifikoni): _____

Seksioni 3: Nevojat për trajnim dhe mbështetje

7. A do të ishit të interesuar të merrnit pjesë në vizita studimore në vendet e BE-së për të vëzhguar praktikat e ekonomisë rrethore në turizëm?

- po
- jo

8. Çfarë lloj mbështetjeje ose trajnimi mendoni se do t'ju ndihmonte të përmirësonit mësimdhënien tuaj në turizmin rrethor? (Ju lutemi zgjidhni të gjitha që aplikohen)

- Webinar trajnimi online
- Seminare praktike ose vizita studimore
- Mentorim nga ndërmarrjet e vogla dhe të mesme të turizmit
- Burime për zhvillimin e kurrikulës
- Bashkëpunim me shkollat ndërkombëtare të AFP-së

ANEKS 1

9. Me çfarë sfidash përballeni kur përpiqeni të integroni qëndrueshmërinë dhe ekonominë rrethore në kurrikulën tuaj? (Ju lutemi zgjidhni të gjitha që aplikohen)

Mungesë njohurish ose ekspertize mbi temën

- Burime ose materiale mësimore të pamjaftueshme
- Mungesë mbështetjeje nga administratorët e shkollave
- Mungesë mbështetjeje nga Drejtoria e Arsimit
- Qasje e kufizuar tek profesionistët e industrisë ose mentorët

Seksioni 4: Bashkëpunimi dhe Angazhimi i Palëve të Interesuara

10. Sa i rëndësishëm është bashkëpunimi me ndërmarrjet e vogla dhe të mesme dhe autoritetet publike në Shqipëri për projektet e turizmit rrethor për ju?

- Shumë i rëndësishëm
- E rëndësishëm
- Disi i rëndësishëm
- Jo i rëndësishëm

11. Cili mendoni se do të ishte përfitimi më i rëndësishëm i integritetit të parimeve të ekonomisë rrethore në kurrikulën e AFP-së?

- Përmirësimi i gatishmërisë për punë për studentët
- Rritja e konkurrueshmërisë së bizneseve turistike
- Praktikat e përmirësuara të qëndrueshmërisë në turizëm
- Rritja e bashkëpunimit ndërkombëtar dhe shkëmbimit të njohurive
- Tjetër (ju lutemi specifikoni): _____

ANEKS 2

Pyetësor i Përgjithshëm: Kuptimi i Sfidave të Ekonomisë Rrethore në Turizëm

Seksioni 1: Informacion i Përgjithshëm

1. Emri i Organizatës / Institucionit (opsional): _____

2. Lloji i Palës së Interesuar:

- Ndërmarrje e Vogël (Turizëm/Mikpritje)
- Shkollë Profesionale dhe Arsimore
- Autoritet Publik
- OJQ / Rrjet
- Tjetër (ju lutem specifikoni): _____

Seksioni 2: Ndërgjegjësimi dhe Zbatimi i Ekonomisë Rrethore

3. Sa të njohur jeni me konceptin e ekonomisë rrethore?

- Shumë të Njohur
- Disi të Njohur
- Kam dëgjuar për të, por nuk jam i sigurt
- Jo të Njohur

4. A jeni aktualisht i përfshirë në ndonjë aktivitet që lidhet me praktikën e ekonomisë rrethore?

- Po
- Jo

5. Nëse po, në cilën nga alternativat e mëposhtme jeni të angazhuar? (Zgjidhni të gjitha që aplikohen)

- Reduktimi i Mbeturinave / Riciklimi
- Përdorimi i energjisë së rinovueshme
- Prokurimi ose furnizimi i qëndrueshëm
- Edukimi / ndërgjegjësimi mjedisor
- Mbështetja e zinxhirëve të furnizimit lokal
- Tjetër: _____

ANEKS 2

Seksioni 3: Sfidat dhe Barrierat

6. Cilat janë pengesat më të mëdha për zbatimin e praktikave të ekonomisë rrethore në punën tuaj? (Zgjidhni të gjitha që aplikohen)

- Mungesa e njohurive ose trajnimit
- Financim i kufizuar ose stimuj financiarë
- Mbështetje e dobët rregullatore
- Bashkëpunim i kufizuar midis palëve të interesuara
- Infrastrukturë e pamjaftueshme (p.sh., riciklim, energji e rinovueshme)
- Model biznesi sezonal
- Tjetër (ju lutem specifikoni): _____

7. Çfarë sfidash keni hasur konkretisht në lidhje me turizmin dhe qëndrueshmërinë? Grumbullimi i mbeturinave

- Turizmi i tepërt dhe presioni mbi burimet
- Mungesa e vizitorëve të ndërgjegjshëm për mjedisin
- Trajnimi dhe kapaciteti i stafit
- Rezistenca ndaj ndryshimit
- Tjetër: _____

Seksioni 4: Ndërtimi i Kapaciteteve dhe Nevojat për Mbështetje

8. Çfarë lloj mbështetjeje do ta ndihmonte më shumë organizatën tuaj të përvetësojë praktikën e ekonomisë rrethore? (Zgjidhni të gjitha që aplikohen)

- Trajnim teknik dhe punëtori
- Mbështetje financiare / akses në fonde
- Udhëzime dhe stimuj politikash
- Vizita studimore / shkëmbime me partnerë të BE-së
- Partneritete me shkolla profesionale ose ndërmarrje të vogla dhe të mesme
- Fushata ndërgjegjësimi publik
- Tjetër: _____

9. A do të ishit të interesuar të merrnit pjesë në nisma bashkëpunuese për turizmin rrethor?

- Po
- Jo

10. Sipas mendimit tuaj, cili është veprimi më i rëndësishëm për të përshpejtuar praktikën e ekonomisë rrethore në turizëm në Shqipëri?

Partnerët e Projektit

**Dhoma e Tregtisë
& Industrisë Tiranë**
Chamber of Commerce and Industry of Tirana

Financuar nga Bashkimi Evropian. Megjithatë, pikëpamjet dhe opinionet e shprehura janë vetëm ato të autorit/autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht ato të Bashkimit Evropian ose të Agjencisë Ekzekutive Evropiane të Arsimit dhe Kulturës (EACEA). As Bashkimi Evropian dhe as EACEA nuk mund të mbahen përgjegjës për to.

Projekti Nr°101182855

Co-funded by the
European Union

C I R C U L A R
A L B A N I A
T O U R I S M

Project N°101182855

Co-funded by the
European Union